

Elementy wizualne w uczeniu (się)

Kaszuby na scenie Opery Narodowej

Edukacja oparta na badaniach

WYDAWCA PISMA:

Pomorskie Centrum Edukacji
Nauczycieli w Gdańsku,
al. gen. J. Hallera 14, 80-401 Gdańsk
tel.: (58) 34 04 100 (centrala);
(58) 34 04 110 (sekretariat)
fax: (58) 34 10 763, www.pcen.gda.pl
e-mail: edukacjapomorska@pcen.gda.pl

ZESPÓŁ REDAKCYJNY:

Małgorzata Bukowska-Ulatowska

– redaktor naczelna

Magdalena Urbaś

– z-ca redaktor naczelnej

Beata Symbor

Joanna Aleksandrowicz

PROJEKT GRAFICZNY, SKŁAD:

Beata Kwaśniewska

WSPARCIE TECHNICZNE:

Andrzej Cylwik

Dorota Gmerek

Olgierd Tuszkiewicz

WSPÓŁPRACA:

Pomorska Biblioteka Pedagogiczna

w Gdańsku

**Pomorskie Centrum Edukacji
Nauczycieli w Gdańsku**

Instytucja Samorządu
Województwa Pomorskiego

Biuletyn Pomorskiego
Centrum Edukacji Nauczycieli
w Gdańsku

Organ prowadzący:
Samorząd Województwa Pomorskiego

Placówka posiada akredytację
— decyzja Pomorskiego Kuratora
Oświaty w Gdańsku nr 540/2025 z dnia
1 sierpnia 2025 r.

Placówka wpisana do rejestru
instytucji szkoleniowych
Wojewódzkiego Urzędu Pracy
w Gdańsku pod nr ewidencyjnym
2.22/00057/2007

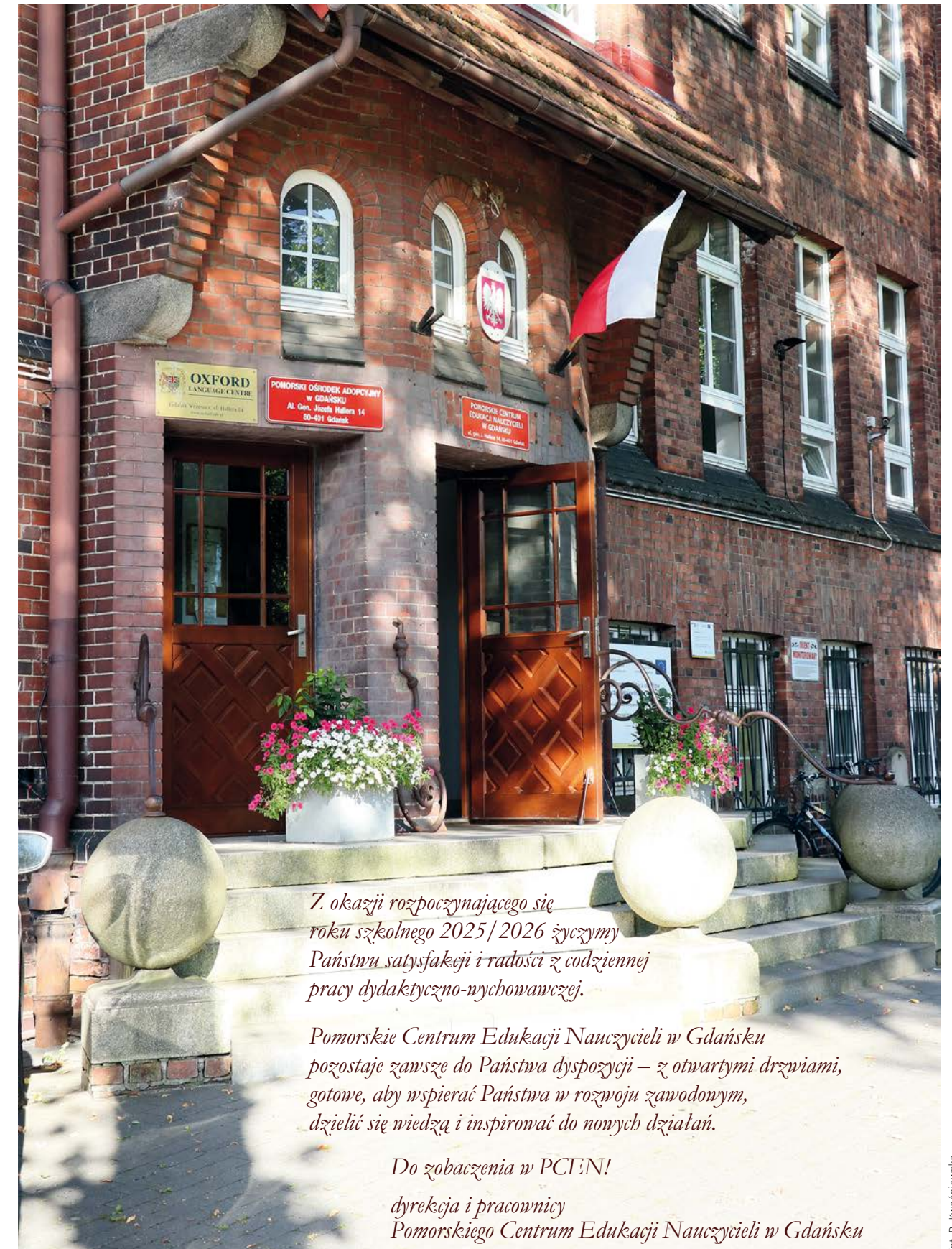
PUBLIKUJ W „EDUKACJI POMORSKIEJ”

Redakcja czasopisma serdecznie zaprasza do współpracy partnerów indywidualnych i instytucjonalnych, podejmujących inicjatywy korzystnie wpływające na kształt oświaty w naszym regionie. Zachęcamy do nadsyłania ciekawych artykułów na adres: edukacjapomorska@pcen.gda.pl oraz korzystania z możliwości uzyskania patronatu medialnego „Edukacji Pomorskiej”. Szczegółowe informacje dot. zasad publikacji, a także numery archiwalne naszego dwumiesięcznika są dostępne na stronie internetowej: www.pcen.gda.pl/publikacja/edukacja-pomorska.

W następnym numerze
„Edukacji Pomorskiej”
m.in. uczniowska samorządność

Fot. B. Kwaśniewska

*Z okazji rozpoczynającego się
roku szkolnego 2025/2026 życzymy
Państwu satysfakcji i radości z codziennej
pracy dydaktyczno-wychowawczej.*

*Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku
pozostaje zawsze do Państwa dyspozycji – z otwartymi drzwiami,
gotowe, aby wspierać Państwa w rozwoju zawodowym,
dzielić się wiedzą i inspirować do nowych działań.*

Do zobaczenia w PCEN!

*dyrekcja i pracownicy
Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku*

Fot. B. Kwaśniewska

SPIS TREŚCI

■ TEMAT NUMERU	
Świat mówi do nas obrazami – o kompetencjach wizualnych	5
<i>Sylvia Kilanowska-Męczykowska</i>	
Myślenie wizualne w siedmiu krokach. Od bazgrołów do mapy myśli – szybki kurs dla uczniów i nauczycieli	8
<i>Magdalena Buda</i>	
Infografika, czyli architektura informacji	11
<i>Dominika Ringwelska</i>	
LEGO-LOGOS, czyli moc obrazu	13
<i>Justyna Wołoszyk-Brzezińska</i>	
Czy mogę poznać dzieła sztuki, jeśli mam daleko do muzeum?.....	16
<i>Dominika Ringwelska</i>	
Heksagonalne myślenie: jak sześciokąty podbijają lekcje języków obcych :).....	17
<i>Anna Orłowska</i>	
■ Forum edukacyjne	
Wòlô Bòskô – Kaszuby na scenie Opery Narodowej.....	18
<i>z Damianem Wilmq rozmawia Lucyna Radziwińska</i>	
Lisek Ibisek wraca do szkół – z nową serią opowiadań o emocjach!.....	22
<i>Justyna Gach</i>	
Lekcje Miłości i Konkurs Ilustracyjny Psie Troski – wychowanie przez empatię	23
<i>Honorata Janiak-Gierlicka</i>	
■ PCENne informacje	
Edukacja jutra zaczyna się dziś – nowa oferta Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli	24
<i>Alina Benn</i>	
Obraz na dziś	25
<i>Piotr Zubowicz</i>	
■ BADANIA I ANALIZY	
Edukacja oparta na badaniach – rola badań edukacyjnych w placówce doskonalenia nauczycieli.....	26
<i>Magdalena Urbaś</i>	
■ TIK W SZKOLE	
Tryb nauki Study Mode w usłudze ChatGPT – nowy, inteligentny asystent nauczyciela i cyfrowy korepetytor ucznia	28
<i>Beata Symbor</i>	
■ WOKÓŁ NAS	
Szkoła różnorodności – szkoła przyszłości. Zakończenie projektu Erasmus+ w Szkole Podstawowej nr 1 w Chojnicach.....	30
<i>Aneta Tomasz-Majoch, Natalia Witkowska</i>	
Czytanie łączy... nie tylko pokolenia.....	32
<i>Bogusława Bałdzikowska, Emilia Jetka</i>	
Podróże przełamują bariery.....	34
<i>Agnieszka Pilińska</i>	
Fińska szkoła – przestrzeń zaufania, odpowiedzialności i samodzielności. Refleksje po job shadowingu w ramach programu Erasmus+	36
<i>Aneta Tomasz-Majoch, Ewelina Bielińska, Małgorzata Delikta</i>	
Erasmus+ w Zespole Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich w Gdańsku	39
<i>Anna Pawelec</i>	
Jak stworzyć szkołę zjednoczoną w różnorodności? Doświadczenia Szkoły Podstawowej nr 1 im. Mariusza Zaruskiego w Gdańsku z realizacji projektu FERS 2021–2027	41
<i>Małgorzata Biernat, Patrycja Jarmuszcak</i>	
■ BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA	
15 lat Pomorskiej Biblioteki Pedagogicznej w Pomorskiej Bibliotece Cyfrowej.....	44
<i>Beata Korpyta, Katarzyna Podobińska</i>	
■ O TYM SIĘ MÓWI	

TEMAT NUMERU

Świat mówi do nas obrazami – o kompetencjach wizualnych

*Sylvia Kilanowska-Męczykowska,
nauczyciel konsultant PCEN ds. języka polskiego i pracy z uczniem z doświadczeniem migracji*

Żyjemy w „nowym średniowieczu” – erze kultury obrazów.
Są one wszędzie: od memów i postów w mediach społecznościowych
po infografiki w szkolnych podręcznikach. Edycja, analiza
i tworzenie wizualnych przekazów wymaga od uczniów specyficznych
umiejętności, które warto systematycznie rozwijać.

Współczesna szkoła funkcjonuje w świecie zdominowanym przez obraz. Uczniowie codziennie mają do czynienia z ogromną ilością przekazów wizualnych: od plakatów kampanii społecznych na szkolnych korytarzach, przez reprodukcje dzieł sztuki w podręcznikach do języka polskiego, prezentacje wyświetlane na tablicach multimedialnych czy komiksy czytane na przerwie, aż po znaki BHP w przestrzeni publicznej. Obrazy nie są już tylko ilustracją do tekstu – coraz częściej pełnią funkcję równorzędną lub wręcz nadrzędną wobec treści słownej. W tym kontekście tradycyjne kompetencje czytania i pisanie przestają być wystarczające.

Dlatego coraz większego znaczenia nabierają kompetencje wizualne (ang. *visual literacy*) – czyli umiejętność efektywnego odbioru, interpretacji, tworzenia i wykorzystywania przekazów wizualnych w świadomy, krytyczny i etyczny sposób. Kompetencje te nie są zarezerwowane

wyłącznie dla grafików czy artystów – powinny być rozwijane u każdego ucznia, niezależnie od przedmiotu nauczania czy etapu edukacyjnego. Od kiedy takie kompetencje kształcić? Małgorzata Cackowska w artykule poświęconym potencjałowi edukacyjnemu książek obrazkowych¹ używa pojęć *emergent literacy* i *early literacy* odnoszących się do wczesnej alfabetyzacji (na długo przed formalną edukacją instytucjonalną). Już dzisiaj świadomi wagi obrazu rodzice od pierwszych miesięcy życia dzieci pokazują im kontrastowe książeczki, stymulując wzrok, rozwijając zdolności manualne i umiejętność koncentracji na obrazie.

A jak to wygląda w polskim systemie edukacji? Analiza i interpretacja przekazów audiowizualnych jest obecna w postawie programowej języka polskiego. Uczeń szkoły podstawowej np. *wyodrębnia elementy składające się na spektakl teatralny i film (gra aktorska, reżyseria, dekoracja, charakteryzacja, kostiumy, rekwizyty, muzyka); wskazuje cechy charakterystyczne przekazów audiowizualnych (filmu, programu informacyjnego, programu rozrywkowego)*², a w szkole ponadpodstawowej m.in. *odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki*.

Amerykańskie Stowarzyszenie Bibliotek Naukowych i Akademickich (ACRL) opublikowało w 2011 r. zestaw standardów kompetencji wizualnych dla szkolnictwa wyższego³, które mogą stanowić cenny punkt wyjścia do refleksji nad wdrażaniem podobnych praktyk w polskim systemie edukacji.

Fot. S. Kilanowska-Męczykowska

1 Cackowska, M., 2016. *Emergent literacy, visual literacy i czytanie dialogowe. Potencjał edukacyjny i emancypacyjny książki obrazkowej w środowisku rodzinnym i przedszkolnym*. „Problemy Wczesnej Edukacji”, 33(2), s. 102–113. [dostęp: 26.06.2025]. Dostępny w internecie: <https://czasopisma.bg.ug.edu.pl/index.php/pwe/article/view/897>.

2 Podstawa programowa obowiązująca od roku szkolnego 2024/2025. [dostęp: 26.06.2025]. Dostępny w internecie: <https://podstawaprogramowa.pl/Szkola-podstawowa-IV-VIII-1/Jezyk-polski>.

3 ACRL *Visual Literacy Competency Standards for Higher Education*, wraz z ramami wdrażania standardów zaktualizowanymi w 2022 r. [dostęp: 26.06.2025]. Dostępny w internecie: <https://www.ala.org/acrl/standards/visualliteracy>.

Ale jakie szczegółowe umiejętności wchodzi w skład kompetencji wizualnych?

1. Określanie potrzeby i rodzaju materiałów wizualnych, czyli jakiego obrazu potrzebuję i po co?

W zalewie treści wizualnych warto, by uczniowie uczyli się określać, **po co potrzebują obrazów** (np. aby coś udowodnić lub znaleźć metaforę służącą zobrazowaniu stanu uczuciowego). Odpowiedź na pytanie, czy potrzebuję diagramu, czy zdjęcia albo wykresu, oraz **określenie wymagań technicznych** (np. rozdzielczości, kolorystyki) pozwoli młodym ludziom uniknąć pomyłek i dobrze zaplanować działania.

2. Wyszukiwanie i dostęp do obrazów, czyli skąd je czerpać, jak znaleźć i jak przechowywać?

Jakże często mamy w zasobach jakiś ciekawy obraz, ale trudno nam znaleźć jego źródło i autora, nie mamy też pewności, czy możemy go legalnie użyć. Taka sytuacja pokazuje, że ważne jest, by uczniowie **rozróżniali źródła obrazów**: domeny publiczne, repozytoria edukacyjne i zasoby z licencją CC. Tutaj kompetencje wizualne krzyżują się z kompetencjami cyfrowymi, o których mowa także w *Profilu absolwenta i absolwentki*.⁴ Umiejętności te obejmują też **zdolność zastosowania zaawansowanych funkcji wyszukiwania** (frazy kluczowe, tagi, metadane)⁵ i **zdolność katalogowania** obrazów oraz przygotowania ich do cytowania.

3. Widzę i rozumiem, czyli interpretacja i analiza

Na lekcjach języka polskiego oraz plastyki kształcona jest **umiejętność analizy kompozycji, barw i stylu** różnych tekstów kultury (m.in. obrazów, plakatów, komiksów, filmów) z zastosowaniem kodu właściwego danej dziedzinie sztuki. Młodzież szkół ponadpodstawowych analizuje **kontekst kulturowy, historyczny i symboliczny**. Karty metaforyczne czy reprodukcje dzieł sztuki stają się punktem startowym lekcji, gdyż wywołujące przez nie skojarzenia dają szansę na rozwinięcie dyskusji i zaangażowanie uczniów w temat lekcji.

4. Krytyczna ocena źródeł wizualnych

Media społeczne pełne są fałszywych informacji rozprzestrzeniających się jak wirusy. Błędy w ocenie wiarygodności źródła mogą skutkować m.in. problemami finansowymi (np. przejęcie danych dostępowych do konta bankowego). Nieprawdziwym informacjom często towarzyszą przekształcane przez AI

zdjęcia, więc jedną z podstawowych praktyk codzienności powinno być sprawdzanie autorstwa i wiarygodności obrazu, rozpoznawanie manipulacji (np. retusz, fake news⁶) oraz ocena jakości merytorycznej, estetycznej i etycznej obiektów wizualnych.

PCEN zaprasza do udziału w warsztatach stacjonarnych *Jak uczyć krytycznego myślenia w szkole?*, które poprowadzi dr Aleksandra Monkos, koordynatorka projektów edukacyjnych Stowarzyszenia Demagog. Szczegółowe informacje i zapisy: <https://tiny.pl/cs-qzn3r>. Kolejna propozycja z tego obszaru tematycznego to warsztaty *Myślę, że... – rozwijanie myślenia analitycznego, krytycznego i kreatywnego na lekcjach*, prowadzone przez Urszulę Kornas-Krzyżkowską, nauczyciela konsultanta PCEN ds. matematyki i kreatywności (<https://tiny.pl/7-8d2fzc>).

5. Efektywne wykorzystanie obrazów

Obrazy nie są już dodatkiem – przemieniają się w narzędzie komunikacji. W procesie dydaktycznym obrazy przestają pełnić jedynie funkcję ilustracyjną, a stają się medium wykorzystywanym do przekazywania wiedzy, budowania argumentacji czy narracji. Młodzi ludzie uczą się świadomie wykorzystywać materiały wizualne w swoich pracach – zarówno pisemnych, jak i ustnych. W trakcie przygotowywania prezentacji multimedialnych czy projektów zespołowych uczniowie wkomponowują zdjęcia, wykresy, schematy oraz diagramy nie tylko po to, aby „upiększyć” treść, ale by skutecznie ją zilustrować i wzmocnić przekaz.

Mem przyciągnie uwagę słuchaczy, infografika zobrazuje dane, a zdjęcie zilustruje przykład... Umiejętność trafnego doboru obrazu i znajomość jego funkcji da uczniom szansę na głębsze zrozumienie zasad komunikacji wizualnej. Tworzenie przejrzystych, spójnych i estetycznych materiałów, które wzmacniają skuteczność wypowiedzi, to ważna umiejętność – zarówno w środowisku szkolnym, jak i poza nim, w przyszłej pracy zawodowej.

Zachęcamy do udziału w warsztatach stacjonarnych *Leporello – tajemnicze wnętrza harmonijkowych stron*, które poprowadzi Dominika Ringwelska, nauczyciel konsultant PCEN ds. języka polskiego. Szczegółowe informacje i zapisy: <https://tiny.pl/0t31rzsfc>.

6. Tworzenie własnych mediów wizualnych

Rozwijanie kompetencji wizualnych w szkole nie może ograniczać się wyłącznie do analizy gotowych obrazów – równie istotne jest tworzenie przez uczniów własnych materiałów wizualnych. Wersja filmowa *II części Dziadów* Adama Mickiewicza, gra planszowa podsumowująca dział z historii, przyrodniczy escape room z użyciem Genially, projektowanie przypisek w Canvie na szkolną uroczystość z okazji Święta Niepodległości czy projekt okładki książki... te i wiele innych działań to codzienność polskiej edukacji. Podczas realizacji tych zadań uczniowie nabywają nie tylko umiejętności obsługi konkretnych narzędzi cyfrowych, ale także uczą się planowania przekazu wizualnego: jak dobrać stosowne kolory, jaką wybrać czcionkę, gdzie umieścić obraz, by przekaz był czytelny i atrakcyjny dla odbiorcy. Praca z własnymi materiałami graficznymi rozwija kreatywność, zdolność syntezy informacji oraz poczucie estetyki. Co więcej, tworząc wizualne treści, uczniowie uczą się też jasnego formułowania komunikatów i przekształcania złożonych treści w proste, wizualnie zrozumiałe formy – umiejętności szczególnie cenionej w nowoczesnym świecie informacji.

Dominika Ringwelska zaprasza również na warsztaty stacjonarne *Rysuję lekturę – wykorzystanie długopisów 3D na lekcjach języka polskiego w szkole podstawowej* (szczegółowe informacje i zapisy: <https://tiny.pl/tmjkmvxx>).

Natomiast Sylwia Kilanowska-Męczykowska proponuje warsztaty stacjonarne *Aktywny patriotyzm, czyli jak zaprojektować w Canvie grafiki na szkolne wydarzenie* (zob. <https://tiny.pl/9x91137c>).

7. Czym mam prawo użyć obrazu, czyli etyka, prawa autorskie i społeczne konteksty

Czy mogę pobrać każdy obraz z internetu i wkleić go do mojej prezentacji? Czy mogę zrobić zdjęcie koleżance występującej w szkolnym przedstawieniu i udostępnić na moim profilu w mediach społecznościowych? Czy należy udostępniać lub oglądać obrazy intymnych elementów życia? Te pytania pokazują, że w procesie kształtowania kompetencji wizualnych nie można pominąć aspektu etycznego, który jest równie ważny jak umiejętności techniczne czy estetyczne. W szkolną praktykę warto włączyć kwestię prawidłowego cytowania źródeł obrazów, podkreślając, że pobieranie grafik z sieci bez podania autora nie zawsze jest zgodne z prawem. Równie ważne jest rozwijanie wrażliwości społecznej uczniów, aby mieli oni świadomość, że obraz nie jest neutralny, lecz może nieść ze sobą różne intencje i skutki: wzmacniać stereotypy, upraszczać złożoność

zjawisk, manipulować emocjami odbiorcy czy krzywdzić drugą osobę. Dlatego istotnym elementem edukacji wizualnej staje się także rozmowa o odpowiedzialności za publikowane treści – o tym, kiedy obraz może kogoś zranić, wprowadzić w błąd lub wywołać niezamierzone reakcje.

Sylwia Kilanowska-Męczykowska zaprasza na szkolenia w ramach cyklu *Spotkania z picture bookiem*:
– *Dlaczego „dlaczego”? Spotkania z picture bookiem wokół tematu rozpoznawania potrzeb poprzez pytania* (<https://tiny.pl/sq9b7vjkc>)

– *Jesienne spotkania z picture bookiem wokół książki Shauna Tana „Czerwone drzewo”* (<https://tiny.pl/21m2g4t5>)

– *„Nie ma dzieci, są ludzie!” – spotkania z picture bookiem wokół praw dziecka i praw człowieka* (<https://tiny.pl/yxpgb648>).

Picture book, czyli książka obrazkowa, może kojarzyć się z literaturą dla dzieci. Ale to błędne rozpoznanie. W zderzeniu obrazu i słowa kryje się ogromny potencjał edukacyjny. Metaforyczne obrazy dają szansę na rozmowy o wartościach, zachęcają do twórczego przekształcania rzeczywistości i ekspresji własnej.

Jak wdrożyć te kompetencje w polskiej szkole, czyli mikrokorekty, a nie rewolucja

W mojej opinii wdrażanie kompetencji wizualnych nie wymaga osobnego przedmiotu, lecz świadomego włączania elementów edukacji wizualnej w codzienne działania nauczycieli różnych dyscyplin. Na lekcjach języka polskiego może to być analiza funkcji obrazu w reklamie, na geografii – tworzenie map tematycznych, a na biologii – projektowanie infografik.

Inne propozycje:

- **biblioteka jako centrum medialne** w szkole – zajęcia prowadzone przez nauczycieli bibliotekarzy, uczące wyszukiwania źródeł obrazów;
- **praktyczne zadania** na lekcjach plastyki i techniki: tworzenie plakatów, robienie zdjęć i ich przekształcanie w generatorach;

Fot. S. Kilanowska-Męczykowska

⁴ *Profil absolwenta i absolwentki. Droga do zmian w edukacji. Wersja skrócona*, pod red. A. Szymczak i E. Strzemięcej. [dostęp: 26.06.2025]. Dostępny w internecie: https://www.ibe.edu.pl/images/publikacje/Profil-Absolwenta/skrt%20profilu%20absolwenta%202.0_v.2.pdf.

⁵ Ciekawe materiały znaleźć można na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej – zob. *Wyszukiwanie informacji i elementów graficznych udostępnianych w Internecie w otwartych zasobach edukacyjnych*. [dostęp: 26.06.2025]. Dostępny w internecie: <https://zpe.gov.pl/a/wyszukiwanie-informacji-i-elementow-graficznych-udostepnianych-w-internecie-w-otwartych-zasobach-edukacyjnych/DdFo03EWL>.

⁶ Ciekawy kurs e-learningowy *Fałszywe informacje. Jak sobie z nimi radzić?* w wolnym dostępie proponuje Stowarzyszenie Demagog [dostęp: 26.06.2025]. Dostępny w internecie: <https://tiny.pl/gpjaxfzc3>.

- zintegrowane podejście w przedmiotach, np. język propagandy wizualnej PRL (edukacja obywatelska i język polski);
- szkolne projekty interdyscyplinarne, np. przygotowanie wystawy z okazji święta narodowego czy podkastu wideo omawiającego istotę fake newsów.

Kompetencje wizualne to nie tylko umiejętność oglądania – to świadome wyszukiwanie, interpretowanie, ocenianie, tworzenie i etyczne używanie obrazów. To umiejętności kluczowe dla współczesnego człowieka, który funkcjonuje w świecie przesyconym przekazami wizualnymi. Warto, aby szkoła stała się miejscem umożliwiającym uczniom rozwijanie tych kompetencji.

Fot. S. Kilanowska-Męczkowska

Myślenie wizualne w siedmiu krokach. Od bazgrołów do mapy myśli – szybki kurs dla uczniów i nauczycieli

Magdalena Buda,
nauczyciel-doradca metodyczny PCEN ds. języka niemieckiego

W czasach przeładowanych treścią, szybkie i skuteczne uczenie się jest nie tyle przydatną umiejętnością, co koniecznością. Sposobem na lepsze zapamiętywanie i uporządkowanie wiedzy może być... rysowanie. Nie chodzi tu jednak o artystyczne zdolności, a o prosty, czytelny przekaz wsparty wizualnymi elementami, które pomagają zakotwiczyć informację w pamięci. Szybki kurs *Od myślenia wizualnego do mapy myśli* daje uczniom i nauczycielom konkretne narzędzia do tego, aby nauka była bardziej efektywna i przyjemna. Oto siedem prostych kroków do opanowania sztuki myślenia wizualnego.

1. Pismo. Pierwsze wrażenie ma znaczenie

1. Pismo – pierwsze wrażenie ma znaczenie

Estetyczne, czytelne pismo nie tylko ułatwia odbiór notatek, ale też porządkuje myśli. W dobie klawiatur i ekranów tracimy wprawę w pisanie odręcznym, a szkoda. Warto zachęcić uczniów do prostych zabiegów upiększających tekst: większe litery, pogrubienia, odstępy, kolor – wszystko to sprawia, że notatki stają się bardziej przejrzyste i czytelne. A estetyczne notatki to notatki, do których się wraca.

2. Ramki – zaznacz to, co ważne

Czasem warto ważne słowa, np. tytuły albo pojęcia do zapamiętania, wstawić w ramki. W ten sposób wyróżniamy tekst i celowo w jego stronę kierujemy uwagę odbiorcy. Ramka sprawi również, że łatwiej będzie nam wokół dodać kolorowe tło.

Gdy nauczymy się posługiwać takimi ozdobnikami, odkryjemy, że wzbudzamy u uczniów większe zainteresowanie tym co dzieje się na tablicy, ale też zobaczymy mini kopie naszej pracy w ich zeszytach. Takie proste techniki pozwalają nie tylko na porządkowanie notatek, ale też bardzo poprawiają estetykę zapisu. Dzięki temu działają również motywująco – chętniej czytamy to, co przyciągnie naszą uwagę i po prostu ładnie wygląda.

3. Chmurki – głos, myśl i emocja

Dymki, znane z komiksów, wprowadzają dynamikę do notatek. Owalne dla zwykłych wypowiedzi, kanciaste dla krzyku i emocji, przypominające dym dla myśli. Gdy dodamy cień, chmurka zyska efekt 3D. Ważna zasada: najpierw piszemy treść, potem rysujemy

chmurkę. W przeciwnym razie łatwo stracić proporcje.

4. Postacie – rysunkowi bohaterowie w akcji

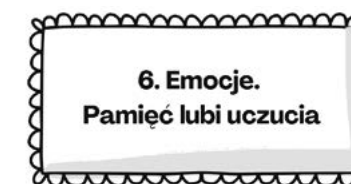
Nawet najprostsze, schematyczne ludziki potrafią przekazać więcej niż się wydaje. Wystarczy zmienić ustawienie rąk, nóg, dodać atrybut lub emocję. Dzięki temu notatki zyskują życie, a proces nauki – osobisty charakter. Rysując postacie, wykorzystajmy tylko 3 elementy: prostokąt dla ciała, owal dla głowy i kreski dla rąk.

5. Strzałki – łącz i pokazuj kierunek

To podstawowe narzędzie logicznego porządkowania treści. Strzałki pokazują zależności, ciągi przyczynowo-skutkowe oraz kierunki

działania. Mogą być proste lub ozdobne; najważniejsze, by były czytelne.

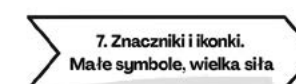

6. Emocje – pamięć lubi uczucia

Każdy komunikat zabarwiony emocjonalnie ma większą siłę rażenia. Już niemowlęta mają umiejętność

podążania wzrokiem za twarzą drugiego człowieka i dłużej skupiają się na tego rodzaju bodźcach niż na innych (Johnson i in., 1991). Ma to niewątpliwie charakter adaptacyjny: obserwowanie twarzy innych ludzi jest podstawową umiejętnością dla prawidłowego przebiegu rozwoju społecznego. A skoro twarz, to i emocje (ich zmienność, plastyczność oraz komunikaty, które ze sobą niosą) mają znaczenie. Dlatego proste ikony przedstawiające emocje: uśmiech, zdziwienie czy smutek, potrafią przyciągnąć uwagę i lepiej zakotwiczyć treść w pamięci.

Obrazy niosące ładunek emocjonalny zapamiętujemy szybciej, ponieważ silniej angażują nasze mózgi. Warto więc rozbudowywać emocjonalny alfabet wizualny.

7. Znaczniki i ikonki – małe symbole, wielka siła

Ikony to skróty wizualne, np. żarówka jako pomysł, serce jako ważna informacja,

wykrzyknik jako ostrzeżenie. Ich użycie porządkuje notatki, przyspiesza zrozumienie i zamyka cały proces wizualizacji w logiczną całość.

Myślenie wizualne to nie sztuka, to narzędzie

Nie chodzi o to, aby rysować pięknie. Chodzi o to, by rysować skutecznie. Myślenie wizualne to nie talent, ale umiejętność, którą można krok po kroku wypracować i z powodzeniem wykorzystywać na co dzień. To prosty sposób na lepsze uczenie się, głębsze zrozumienie i więcej satysfakcji z pracy z tekstem. Warto po nie sięgnąć nie tylko w szkolnej ławce, ale wszędzie tam, gdzie trzeba coś zapamiętać lub zrozumieć.

Nie trzeba znać dziesiątek przykładów ramek, strzałek czy ludzików. Wystarczy wybrać po trzy, cztery z każdego rodzaju i stosować je konsekwentnie. W ten sposób nasze notatki staną się bardziej czytelne, uporządkowane oraz funkcjonalne. Bo nie o samo rysowanie tu chodzi, lecz o to, by szybko i sprawnie wydobywać z nich kluczowe informacje dokładnie wtedy, gdy są nam potrzebne.

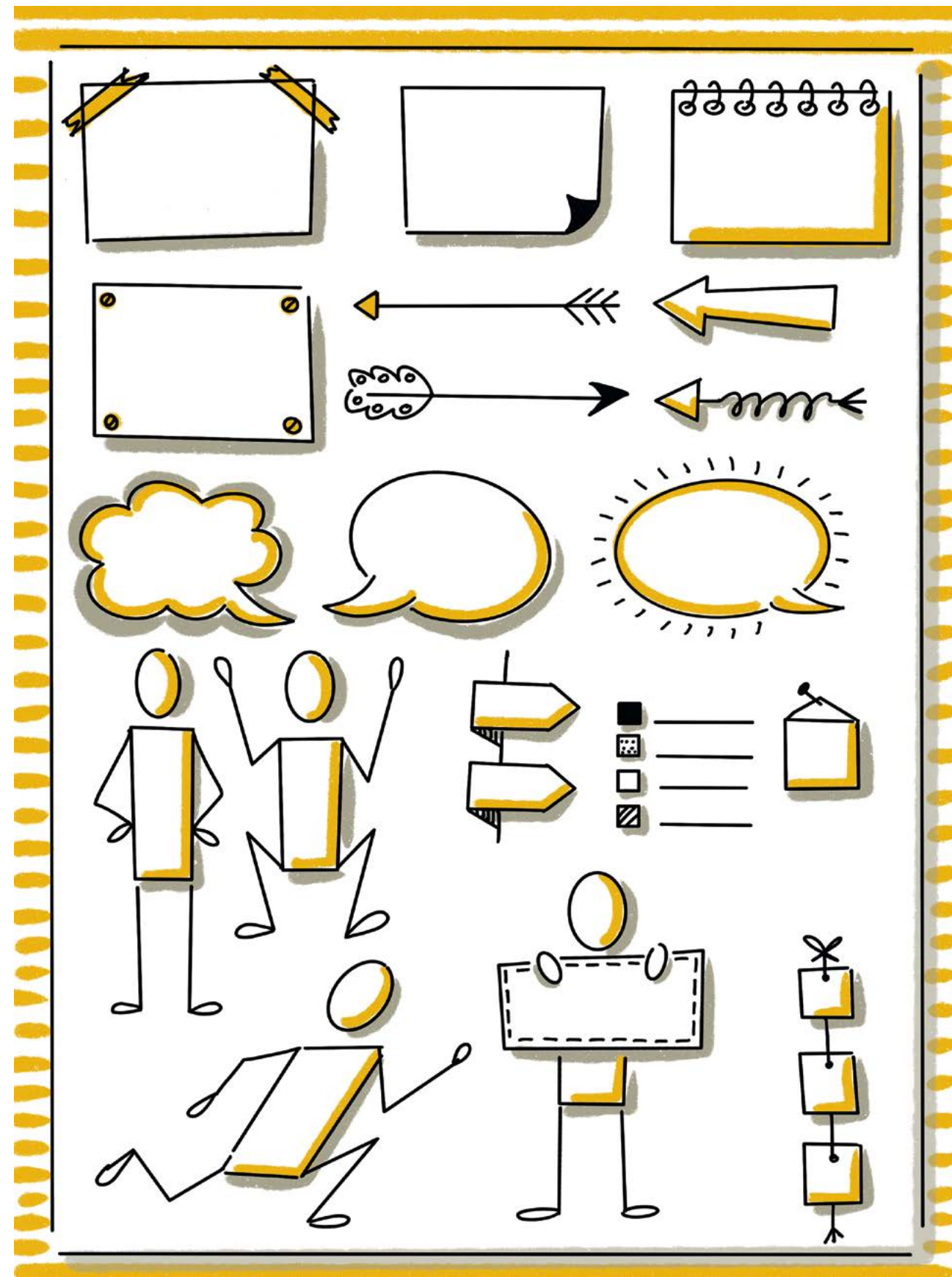
O wykorzystaniu różnego rodzaju przekazów wizualnych w edukacji

często piszemy na łamach naszego dwumiesięcznika. W poprzednim numerze „Edukacji Pomorskiej” (130/131, <https://tiny.pl/t8tbm30h>) były to m.in. następujące artykuły:

- *Druk 3D w medycynie i nauce pierwszej pomocy*, Natalia Kilarska (s. 31-32)
- *Manga w szkolnej bibliotece*, Beata Kalinka, Anna Cymańska-Hirs (s. 35-37)
- *Koraliki jako materiał aktywizujący rozwój uczniów w edukacji przyrodniczej*, Yevheniia Dehtiarenko (s. 38-40).

Zachęcamy do lektury!

M.B.-U.

autor: M. Buda

Infografika, czyli architektura informacji

Dominika Ringwelska,
nauczyciel konsultant PCEN ds. języka polskiego i edukacji kulturalno-artystycznej

Cały czas wierzę w siłę słowa. Jednak współczesny świat wybiera obraz.
Wszechobecne wizualizacje, grafiki, zdjęcia otaczają nas z każdej strony.
A przecież największa moc jest
we wspólnym działaniu: synergii słowa i obrazu...

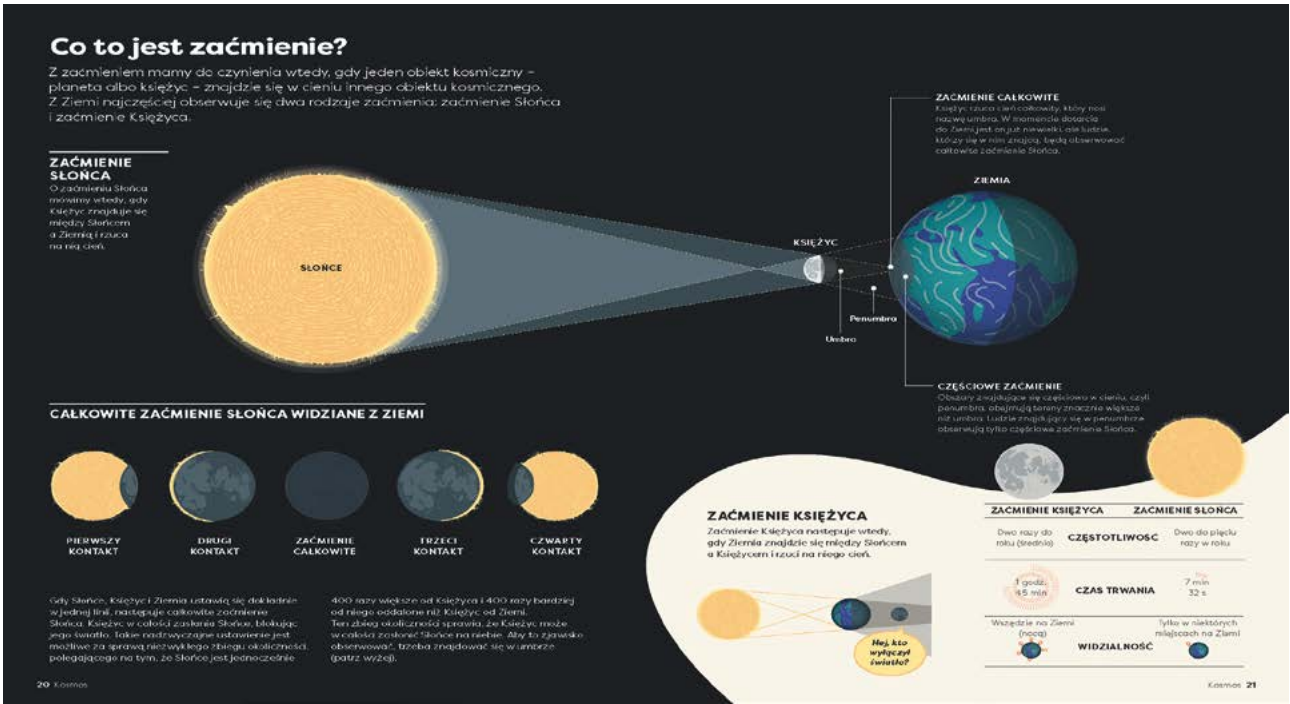
Dlatego warto tworzyć infografiki. Ten wizualny przekaz informacji cieszy się wielką popularnością, również w obszarze edukacji. Wykonanie atrakcyjnej i czytelnej infografiki nie wymaga znajomości skomplikowanych programów graficznych. Rzeczywistość proponuje nam mnóstwo darmowych, intuicyjnych narzędzi. Chętnie z nich korzystamy, żeby tradycyjnie zapisane treści zamienić na kolorowe, zachęcające do przeczytania, wizualne komunikaty.

Oczywiście warto przestrzegać określonych zasad, aby infografika była czytelna i przekazała to, na czym nam zależy. Warto pamiętać, by treść mieściła się w obrębie wzroku odbiorcy. Nadmiar, przetładowanie, zmniejszanie czcionki nie sprzyja zagłębieniu się w treść. Wręcz przeciwnie: zachęca odbiorcę do powierzchownego czytania. Nieduża, ale ważna garść informacji na małej przestrzeni, zaznaczonej wybranym kolorem, przyniesie o wiele więcej korzyści.

Wzbogacić ją można dobranym symbolem, rekwizytem lub wykresem. Umiar i prostota to złota zasada ☺

Tworzymy infografiki, ponieważ chcemy, by adresaci zapamiętali dane zawarte w zaprojektowanym obrazie. Dlatego też bardzo ważna jest grupa docelowa – kim są odbiorcy, czego oczekują, do czego wykorzystają przeczytane informacje, czy je zapamiętają? Tworząc infografikę, barwną, ale przejrzystą i czytelną, pokazujemy świat liczb w przyjazny sposób. To nie tabele pełne cyfr ustawione w kolumnie, wymagające wnikliwej analizy. To przyjazne dla oka obrazy z wyeksponowanymi danymi, które mogą nas zainteresować. Temat infografiki wymaga od nas dobrania przemyślanych elementów graficznych. Bądźmy roważni i odważni w eksperymentowaniu. Śledźmy trendy, rozmawiajmy, wymieniajmy się doświadczeniem, uczmy się – nasze prace będą stały się coraz lepsze. A co najważniejsze, osiągniemy cel:

źródło: <https://www.rebis.com.pl>źródło: <https://www.lasy.gov.pl>źródło: <https://skuteczneaporty.pl>

źródło: Britannica Encyklopedia Infografika, Andrew Pettie, Conrad Quilty-Harper, Warszawa 2024, s. 20

źródło: <https://bytnarowka.pl>

wróćmy uwagę uczniów na wybrane treści, pomożemy im zapamiętać to, co ważne, lekcje staną się atrakcyjniejsze, a przestrzeń wypełni się barwami. Z korzyścią dla wszystkich.

Diagram? Schemat? Linia czasu? Wykres? Rysunek? Ramka? Co spełni swoją rolę najlepiej? Najpierw forma, potem dodatkowe elementy. Pamiętajmy, że ogromne znaczenie ma również wybór kolorów. Skojarzenia, jakie budzą, oraz emocje, jakie wywołują, wpłyną na to, czy odbiorca zdecyduje zatrzymać wzrok na infografice. Każdy z nas podświadomie odczuwa symbolikę kolorów. Jedne lubi, innych unika. Idąc głębiej, możemy zatrzymać się na pojęciu chromoterapii, która opiera się na założeniu, że kolory wpływają na nasze samopoczucie i nastrój. Jednym słowem: kolor ma moc... ale ekspresja kolorystyczna ma swoje granice; natężenie kolorów może być przyjemne lub męczące dla oka. Oczywiście decyzja o kolorach zawsze jest subiektywna, ale warto przyglądać się pomysłom innych twórców. Gama kolorystyczna często jest związana z określonymi tematami. Infografiki dotyczące ekologii będą różniły się od projektów dotyczących np.

kosmosu. Ważne jest świadome i przemyślane posługiwanie się wybranym kolorem. Pozwólmy obudzić się swojej kreatywności – proces tworzenia daje dużo satysfakcji ☺

Nauczyciel każdego przedmiotu może wykreować wizualny przekaz nawiązujący do omawianych zagadnień. Inspiracji możemy szukać w wielu publikacjach i na stronach internetowych. W artykule prezentujemy kilka przykładów ciekawych infografik. Warto tworzyć, by dzielić się z innymi wiedzą i pomysłami. Powodzenia!

źródło: <https://wydawnictwokrak.com.pl>

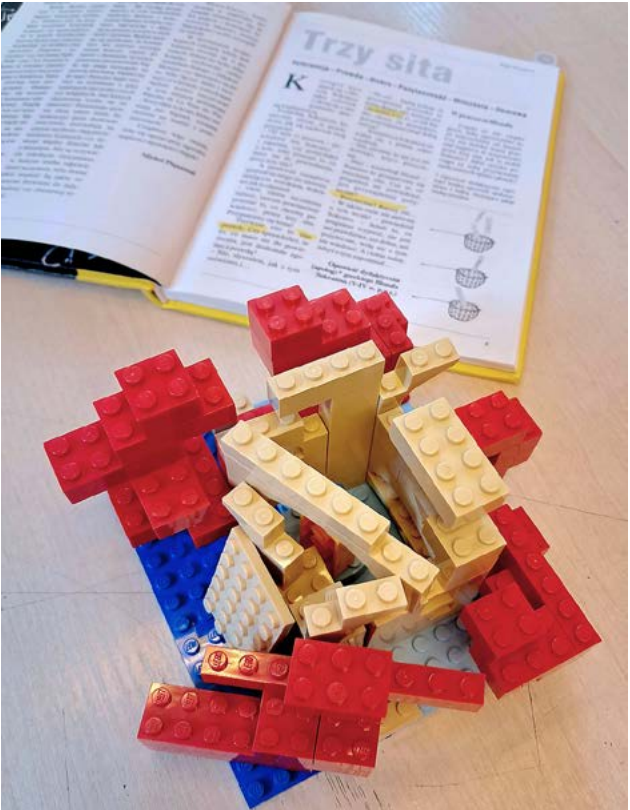
LEGO-LOGOS, czyli moc obrazu

Justyna Wołoszyk-Brzezińska,
nauczyciel-doradca metodyczny PCEN ds. języka polskiego

Doktor Jarosław Marek Spychała to filozof, który stworzył LEGO-LOGOS, autorski program edukacyjno-badawczy do pracy z tekstami kultury. Jego celem jest zapraszanie dzieci/młodzieży do zajęć wyzwalających kreatywne działania wokół czytania i analizowania tekstów. Zaprojektowane wg tej metody spotkania edukacyjne kładą nacisk na kształtowanie umiejętności czytania ze zrozumieniem, analizowania słów na różnych poziomach (dosłownym, metaforycznym i symbolicznym), krytycznego myślenia, komunikacji oraz kreatywności. Ideą metody LEGO-LOGOS jest czytanie, obrazowanie i dialog. Dla mnie to podejście stało się inspiracją do projektowania zajęć, które motywują do tworzenia przestrzeni edukacyjnej umożliwiającej fascynację tekstami kultury.

Jest taka bajka filozoficzna Michela Piquemala zatytułowana *Trzy sita*. Mowa w niej o wizycie, którą złożył Sokratesowi pewien człowiek. Chciał koniecznie przekazać znakomitemu filozofowi, jak zachował się jego przyjaciel. Sokrates prosi, by zanim ten opowie o szczegółach, przesiał zdobyte informacje przez trzy sita. Zachęca do zastanowienia się, czy to, co gość chce mu przekazać, jest zgodne z prawdą (pierwsze sito), czy jest to dobra wiadomość (drugie sito), a także czy jego słowa będą czemuś służyły, czy są pożyteczne (trzecie sito). Ta opowieść dydaktyczna kończy się słowami mędrca: *Jeśli to, co pragniesz mi wyjawić, nie jest ani prawdziwe, ani dobre, ani pożyteczne, wolę nic o tym nie wiedzieć* (Michel Piquemal, *Bajki filozoficzne*, Wyd. Muchomor, s. 5). Ta historia znakomicie nadaje się do rozpoczęcia podróży z metodą LEGO-LOGOS. Po jej przeczytaniu każdy z uczestników buduje z klocków wybrane z opowieści słowo. Zajęcia rozpoczynają się więc nie od słownikowego wyjaśnienia podawanego przez nauczyciela, lecz od krytycznego myślenia, podczas którego uczestnicy widzą (słowo) – myślą (indywidualne zrozumienie) – zastanawiają się (jak je obrazowo przedstawić za pomocą klocków Lego w formie przestrzennej budowli). Tak zainicjowane zajęcia stają się okazją do ważnych rozmów, analiz i interpretacji nie tylko budowanego tekstu, ale i dyskusji wokół Sokratesa, filozofii, etyki oraz systemu wartości. Metoda LEGO-LOGOS staje się ważnym narzędziem do potraktowania tekstu jako intertekstu, kiedy to *do głosu dochodzi podejście osadzające tekst w przestrzeni innych tekstów, jako okazji do wyciągania skojarzeń, snucia tropów i penetrowania śladów, jakie nie musiały, nawet nie mogły być udziałem autora; lektura to proces „plenienia się” śladów, które tekst odsyła zawsze poza siebie (...). Istnienie tekstu wówczas nie jest dane, ale ciągle ulega*

rekonstrukcji (prof. Lech Witkowski, *Między pedagogiką, filozofią i kulturą. Studia, eseje, szkice*, Tom III, s. 42-43).

LEGO-LOGOS i spotkanie z filozofią

LEGO-LOGOS, metoda obrazowania tak istotnego w procesie czytania i rozumienia tekstu, oscyluje wokół bardzo ważnej umiejętności: obserwacji myślenia danego ucznia, a także drogi, jaką pokonuje od przeczytania tekstu do jego zbudowania i rozmowy wokół wyjaśnienia tego, jak zrozumieli go inni, a jak rozumiał

Fot. J. Wołoszyk-Brzezińska

go autor przedstawionej konstrukcji. Metoda LEGO-LOGOS, szczegółowo opisana w znakomitej publikacji *Mali rebelianci* Jarosława Marka Spychały, to działania według ważnych wytycznych, dzięki którym cały proces czytania i budowania tekstu jest ubrany w pewne ramy, które nie ograniczają, a wręcz przeciwnie: tworzą przestrzeń do merytorycznej rozmowy i twórczych pomysłów.

Metoda LEGO-LOGOS krok po kroku (w oparciu o publikację *Mali rebelianci*):

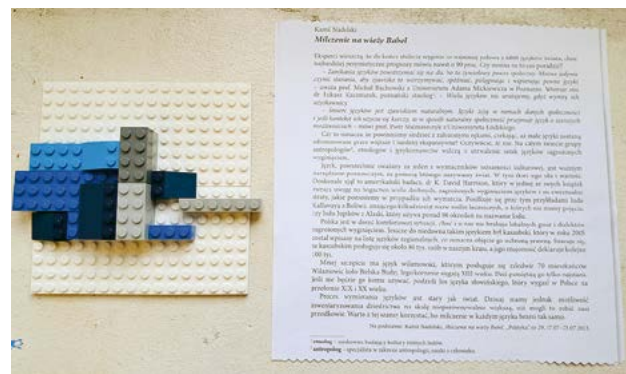
Część 1. Czytanie i obrazowanie – abstrakcja, metafora i parafraza. To tu uczeń samodzielnie i po cichu czyta tekst, a następnie przedstawia w formie budowli (tworzywem mogą być klocki Lego lub drewniane, a także plastelina, modelina lub glina). Jak pisze w *Małych rebeliantach* autor metody: *swoje interpretacje tekstu uczestnicy muszą przedstawiać nie za pomocą słów, lecz pokazać, co ma fundamentalne znaczenie dla całej metody LEGO-LOGOS* (s. 13). Ważne jest, by ta część odbywała się w ciszy, bo wtedy każdy ma możliwość indywidualnego zmierzenia się z tekstem i zobrazowania własnej interpretacji, bez wysłuchiwanie wskazówek czy komentarzy.

Część 2. Analiza i dialog – zdziwienie i entuzjazm. Teraz jest czas na zaprezentowanie prac. Autor obrazu na razie nie wypowiada się, robią to uczestnicy zajęć, którzy gromadzą się przy wybranej budowli. To chyba najtrudniejsza część spotkania z metodą LEGO-LOGOS, bo autor zbudowanej koncepcji pozwala wypowiadać się każdemu, a sam *nie wyraża ani słowem, ani gestem swojego stosunku do słyszanych interpretacji swojej pracy, nie naprowadza pozostałych uczestników na właściwe jej rozumienie, zachowuje neutralność* (Tamże, s. 13-14). To trudne, ponieważ w polskiej szkole – niestety – ma się dobrze przyspieszanie procesu wyjaśniania zagadnień. Nauczyciel chce szybko naprowadzić ucznia na właściwą odpowiedź, pozbywając go tym samym etapu krytycznego myślenia i postawy: zatrzymaj się i pomyśl. A ważne jest przecież, by uczeń mógł stać się poszukiwaczem. Chodzi o to, aby uczeń w milczeniu nauczyciela usłyszał swoje własne myślenie. Tym samym, parafrazując Arystotelesa, nauczyciel staje się bytem poruszającym, który sam nie jest poruszony – Nauczyciel staje się Nieruchomym Poruszycielem (Tamże, s. 114).

Metoda LEGO-LOGOS okazuje się genialnym narzędziem do przeprowadzenia zajęć, podczas których kluczowe są bardzo ważne umiejętności: czytanie, budowanie zrozumienia (kreatywność), uważne słuchanie, dialog (komunikacja), a także postawy: ciekawość, zdziwienie, entuzjazm, akceptacja, tolerancja oraz empatia.

Jak pisze dr Jarosław Marek Spychała, tak poprowadzona lekcja wokół czytania ze zrozumieniem procentuje na kolejnych zajęciach i na innych przedmiotach. Ci, którzy poznają metodę LEGO-LOGOS, zaczynają rozumieć, że *nie ma żadnych ograniczeń zarówno w sposobie rozumienia, jak i przedstawiania* (s. 14). Co ciekawe, uczniowie zaczynają doceniać tak zaprojektowane zajęcia, bo mają przestrzeń do doświadczania rozumienia słów, formułowania własnych argumentów, zadawania pytań i szukania odpowiedzi; tu nie oczekuje się od nich przyswajania gotowej interpretacji.

Metoda LEGO-LOGOS otwiera mnóstwo możliwości twórczych działań podczas zajęć z tekstem. Ta metoda pomaga moim uczniom czytać i rozumieć różne publikacje, również z zakresu dziennikarstwa (edukacja medialna). Tekst, który wzięliśmy na warsztat podczas naszych zajęć dziennikarskich to *Milczenie na wieży Babel* Kamila Nadolskiego („Polityka” nr 29, 17.07.2013). Artykuł traktuje o zanikaniu języków jako żywiołowym procesie społecznym, a także o języku jako wyznaczniku tożsamości kulturowej. Zajęcia rozpoczęły się od ćwiczenia z zakresu myślenia krytycznego. Zadaniem uczestników było wskazanie kilku skojarzeń z hasłem: *myślenie krytyczne*, następnie znalezienie porównania do tego hasła, a na koniec – podanie trzech argumentów potwierdzających trafność porównania (np. analogiczne rozwiązania do słowa *przyjaźń* – skojarzenia: *więź, relacja, wartość*; porównanie: *przyjaźń jest jak zielona nić łącząca ludzi, bo przyjaźń łączy (nić), przyjaźń napawa nadzieją (kolor zielony), przyjaźń daje poczucie bezpieczeństwa (ludzie)*). Kolejnym krokiem było czytanie tekstu *Milczenie...* z zastosowaniem metody zaprezentowanej przez Łukasza Krzywonia w książce *Filozofuj z dziećmi. Poradnik do prowadzenia filozoficznych dociekań z dziećmi i młodzieżą*, Wyd. Academicon. Czytanie wg przedstawionej tam metody to m.in. opowiedzenie tekstu z użyciem mniejszej liczby słów, następnie zawarcie całej opowieści w jednym zdaniu, a na koniec wygenerowanie głównej myśli tekstu – morału opo-

Fot. J. Wołoszyk-Brzezińska

LEGO-LOGOS na zajęciach dziennikarskich

wieści (Tamże, s. 101-102). Uczestnicy moich zajęć po cichej lekturze publikacji dziennikarskiej samodzielnie wykonali zadanie prowadzące do zapisania w zeszytach najważniejszego przesłania tekstu. Następnie stworzyli konstrukcję inspirowaną zapisanym wcześniej zdaniem. Efekt pracy był znakomity! Uczestnicy zrozumieli trudny tekst, potrafili uważnie wysłuchać interpretacji pozostałych osób, brali udział w dyskusji i stawali się krytycznymi myślicielami, którzy potrafili oddzielać fakty od opinii, tworzyć logiczne powiązania oraz przetwarzać informacje (na obraz).

Metoda LEGO-LOGOS stała się dla mnie inspiracją do zaproponowania uczniom innowacji pedagogicznej łączącej lekcję języka polskiego, zajęć wychowawczych i filozofii. Od września 2025 r. kolejny raz metoda LEGO-LOGOS pojawi się jako ważne narzędzie pomagające czytać, analizować, interpretować i redagować własne teksty. Celem tak rozumianej innowacji edukacyjnej jest zapraszanie uczniów – poprzez czytanie – do rozwijania wrażliwości na słowa, czytania ze zrozumieniem, odczytywania metafor, wyjaśniania, argumentowania, wnioskowania oraz kultury dyskusowania. Obrazowanie w ramach zajęć metodą LEGO-LOGOS jest znakomitą okazją do rozwijania wspomnianego wyżej krytycznego myślenia i rzetelnego uzasadniania własnych poglądów z zaznaczaniem, co jest faktem, a co – opinią. Metoda LEGO-LOGOS pomaga tworzyć przestrzeń do kształtowania postaw charakteryzujących człowieka ciekawego świata, świadomego uczestnika życia, odważnego intelektualnie, odpowiedzialnego i gotowego do zmierzenia się z wyzwaniami współczesnego świata, w którym obraz odgrywa znaczącą rolę.

Fot. J. Wołoszyk-Brzezińska

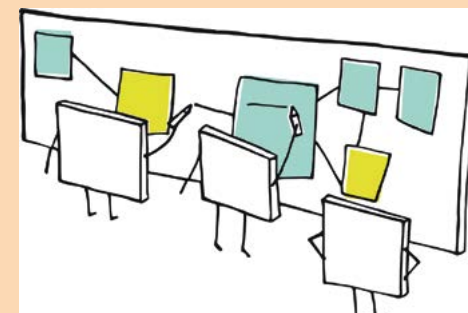
LEGO-LOGOS na zajęciach o prawach dziecka

Dr Jarosław Marek Spychała swoją metodą czytania tekstu i budowania zrozumienia słów potwierdza, jak **ważną rolę w edukacji odgrywa obrazowanie**. *Myślenie manualne, myślenie materią jest relacją dwustronną. Z jednej strony człowiek nadaje materii nowy kształt, a z drugiej strony ta sama, przekształcona materia może kształtować człowieka: oddziaływać na niego. W ten sposób dokonuje się między człowiekiem a materią swoisty dialog, który ostatecznie owocuje zrozumieniem tekstu, przedstawieniem materialnej interpretacji niematerialnej idei, która stoi za tekstem – człowiek inspiruje materię, a materia inspiruje człowieka. Należałoby wręcz powiedzieć, że człowiek uduchawia materię, a materia uduchawia człowieka (bo taki jest łaciński sens terminu 'inspirować': in-spiritus, czyli duch wchodzi w coś) (Mali rebelianci, s. 25).*

Wspomniana na początku bajka filozoficzna o Sokratesie może być pierwszym krokiem do podróży edukacyjnej z metodą LEGO-LOGOS. **Młodzi ludzie zapoznają się tu z koncepcją pracy polegającą na pochylaniu się nad tekstem bez gotowych interpretacji.** Dla nauczyciela to dobry pomysł na interdyscyplinarny projekt oparty na wartościach. Metoda LEGO-LOGOS dzięki koncepcji obrazowania pomaga zatrzymać się nad słowem (słowami), indywidualnie je analizować, krytycznie myśleć i tworzyć własne teksty. W ramach kształcenia tą metodą uczniowie uczą się odczytywania (obrazowania) sensów w strukturze różnych tekstów kultury.

Kodowanie dualne, czyli łączenie przekazu słownego z graficznym, to jedna z metod efektywnego uczenia (się). Techniki stosowane w ramach tego podejścia to np. porównywanie tekstu i ilustracji w materiałach dydaktycznych czy odtwarzanie treści na podstawie ilustracji albo rekwizytów. To również samodzielne ilustrowanie przez uczącego się nowych partii materiału, np. poprzez przygotowywanie map myśli, plakatów, infografik, diagramów, schematów, komiksów, kostek, lapbooków czy makiet albo rozmieszczanie wizualnej reprezentacji informacji na osi czasu lub na mapie.

M.B.-U.

Czy mogę poznać dzieła sztuki, jeśli mam daleko do muzeum?

Dominika Ringwelska,
nauczyciel konsultant PCEN ds. języka polskiego i edukacji kulturalno-artystycznej

Odpowiadając na tytułowe pytanie: oczywiście, że tak! To wspaniałe uczucie chodzić po szerokich korytarzach i przestronnych pomieszczeniach muzeum.

Poczuć atmosferę miejsca wypełnionego dziełami sztuki.

Przyjrzeć się, bez pośpiechu, wybranemu eksponatowi, zastanowić się nad twórcą i jego dziełem... Jednak wycieczka do innego miasta (często bardzo odległego) lub do innego kraju to wyzwania, które trzeba czasami odłożyć w czasie. Mamy jednak alternatywę i nie mam na myśli interaktywnego zwiedzania online lub przeglądania albumu z reprodukcjami.

Kontakt z dziełem sztuki jest na wyciągnięcie ręki również dla uczniów rozpoczynających dopiero swoją przygodę z historią sztuki. Za każdym dziełem kryje się życie malarza, jego emocje i uczucia, a także wydarzenia, których doświadczył oraz ludzie, których spotkał. I nieograniczona wyobraźnia. Warto się na chwilę zatrzymać... W świecie ciągłego pośpiechu gubimy wspólny czas. Dlatego myślę, że warto zaplanować moment na znaną i lubianą grę: memory. Możemy znać ją w wielu różnych odstonach. Każdy z nas z pewnością grał przeróżnymi kartami. Memory świetnie nadaje się do poznawania świata, zwierząt czy postaci z bajek, a także do nauki języka obcego. Tym razem kolorowe symbole zostaną zastąpione dziełami sztuki. To artefakty znane i podziwiane, zarówno przez znawców, jak i przez każdego, kto chciałby zobaczyć najbardziej cenione obrazy. Oprócz wiedzy o malarstwie nasi uczniowie poćwiczą umiejętność skupienia się i koncentracji, a zabawa stanie się treningiem pamięci.

źródło: <https://www.amazon.pl>

źródło: <https://edukacja-dzieci.pl>

foto: D. Ringwelska

Alternatywą dla memory są inne atrakcyjne gry, które zapewniają kontakt ze sztuką. Świetnie sprawdzą się na lekcji mini puzzle w kształcie pocztówki (24 elementy), karty do gry lub kostki, tu: z obrazami Johanna Vermeera.

Obrazy są nieodłącznym elementem każdej epoki. To dzieła pozostawione przez artystów. Ikonografia, jako dziedzina badań, pomaga nam zinterpretować dzieła sztuki i wnikliwie poznać umieszczone na obrazach symbole. Kontakt z dziełem kształci kompetencje kulturowe. Pozwala realizować założenia i cele podstawy programowej, m.in.: kształtowanie umiejętności uczestniczenia w kulturze polskiej i europejskiej, szczególnie w jej wymiarze symbolicznym i aksjologicznym oraz wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia (...) tekstów kultury. Ponadto buduje wrażliwość estetyczną, pozwala odkrywać w dziele to, co ukryte.

Dlatego zaplanujmy lekcje tak, by zaproponować uczniom kontakt z obrazem. To może wzbudzić chęć

poznania kierunku artystycznego, biografii malarza i jego innych dzieł, a może sprawi, że ktoś sam zacznie tworzyć...

źródło: <https://shop.klmat>

źródło: <https://edukacja-dzieci.pl>

Heksagonalne myślenie: jak sześciokąty podbijają lekcje języków obcych :)

Anna Orłowska

Czy zdarzyło Ci się patrzeć na znudzone twarze uczniów podczas kolejnej powtórki słownictwa?

A może szukasz sposobu, żeby pobudzić ich do myślenia i współpracy? Jeśli tak, sięgnij po heksy! Te z pozoru proste, sześciokątne kartoniki zamieniają nawet najzwyklejszą lekcję języka obcego w kreatywną burzę pomysłów.

Heksy pozwalają połączyć naukę z zabawą, aktywnie angażując uczniów i zachęcając ich do logicznego myślenia, tworzenia skojarzeń oraz pracy zespołowej. W świecie edukacji językowej to prawdziwy *game-changer*, który sprawdzi się zarówno w klasie, jak i podczas lekcji online.

Dlaczego heksy są takie wyjątkowe? Przede wszystkim dają przestrzeń na eksperymentowanie – zamiast tradycyjnych ćwiczeń na kartce uczniowie mogą układać, przesuwac, grupować i łączyć kartoniki na milion sposobów, a do tego każdy zestaw można łatwo dopasować do tematu czy poziomu klasy. Heksy idealnie nadają się do powtórek, podsumowań, utrwalania gramatyki i leksyki, ale także do twórczych zabaw i projektów.

Oto pięć sposobów na wykorzystanie heksów podczas lekcji języka obcego:

1. Łańcuchy skojarzeń

Rozdaj uczniom heksy z różnymi słowami lub zwrotami i poproś, by połączyli je w logiczną całość, tłumacząc każde powiązanie. Przykład: *dom* – *rodzina* – *miłość*. Dzięki temu ćwiczeniu uczniowie nie tylko powtarzają słownictwo, ale też uczą się myśleć w języku obcym i argumentować swoje wybory.

2. Gramatyczne pary

Przygotuj heksy z czasownikami w różnych formach lub wyrażeniami wymagającymi uzupełnienia. Zadaniem uczniów jest połączenie właściwych kartoników, np. czasownika z odpowiednim czasem lub zdania z pasującą końcówką. To świetny sposób na utrwalenie gramatyki w praktyce.

FORUM EDUKACYJNE

3. Mapy tematyczne

Daj uczniom zestaw heksów powiązanych z konkretnym tematem, np. *jedzenie* czy *zwierzęta*. Poproś, aby pogrupowali kartoniki według ich własnych kategorii i omówili wybory z klasą. Taka zabawa rozwija umiejętność klasyfikowania pojęć oraz swobodnego wypowiedzania się po angielsku, niemiecku czy hiszpańsku.

4. Opowieści z heksów

Uczniowie losują kilka kartoników z różnymi wyrazami – mogą to być miejsca, osoby, czynności itp. Następnie budują krótką historię, wykorzystując każde słowo z heksów. Pomysłowe, zabawne i... bardzo rozwijające dla wyobraźni oraz umiejętności narracyjnych!

5. Wyściگی z definicjami

Nauczyciel podaje definicję lub opis, a uczniowie muszą jak najszybciej znaleźć odpowiedni heks i przyporządkować go do właściwej kategorii czy funkcji językowej. Rywalizacja sprawia, że emocje sięgają zenitu, a słownictwo samo wchodzi do głowy.

Heksy to prawdziwa skarbnica możliwości – pasują do każdej grupy wiekowej i poziomu zaawansowania językowego, a ograniczeniem jest tylko wyobraźnia. Jeśli więc marzysz o lekcjach pełnych energii, humoru i... sześciokątów, koniecznie wypróbuj tę metodę w swojej klasie. Rezultaty mogą Cię zaskoczyć!

Anna Orłowska – absolwentka filologii angielskiej UG oraz studiów podyplomowych z zakresu Business English Akademii L. Koźmińskiego; doświadczony nauczyciel j. angielskiego w liceum w klasach dwujęzycznych oraz w programie dyplomowym matury międzynarodowej; egzaminator OKE Gdańsk oraz arbiter Kolegium Arbitrażu Egzaminacyjnego MEN; aktywny członek i prelegent IATEFL Poland, szkoleniowiec i metodyk.

Wòlô Bòskô – Kaszuby na scenie Opery Narodowej

z Damianem Wilmą,
śpiewakiem operowym, pomysłodawcą spektaklu, autorem scenariusza
i odtwórcą jednej z głównych ról, rozmawia Lucyna Radziwińska,
starszy specjalista PCEN ds. języka kaszubskiego

Wòlô Bòskô to wyjątkowe wydarzenie artystyczne – pierwszy w historii w pełni kaszubskojęzyczny spektakl wystawiany na scenie kameralnej Teatru Wielkiego – Opery Narodowej w Warszawie.

Premiera odbyła się 13 grudnia 2024 r. Spektakl łączy muzykę ludową z dramatyczną opowieścią o miłości, osnutą wokół kaszubskich tradycji, wierzeń i mrocznych legend. W rolach głównych występują pochodzący z Kaszub: znakomita aktorka Danuta Stenka – rodem z Gowidlina w powiecie kartuskim – oraz baryton Damian Wilma, z Oskowa w gminie Cewice w powiecie lęborskim. Całość dopełniają: choreografia w wykonaniu duetu tancerzy oraz kameralna orkiestra, tworząc unikatowy projekt artystyczny, który przybliży widzom bogactwo kultury kaszubskiej. Kompozycje na baryton i fortepian, bazujące na tradycyjnych kaszubskich melodiach i tekstach, są dziełem współczesnego kompozytora Łukasza Godyli. Całość wyreżyserował Jarosław Kilian.

Lucyna Radziwińska: *Wòlô Bòskô* to opowieść o miłości, ale też o losie, duchowości i kaszubskiej duszy. Czy mógłby Pan opowiedzieć, jaką rolę w tworzeniu tego spektaklu odegrały Pana rodzinne wspomnienia i domowe historie z dzieciństwa na Kaszubach?

Damian Wilma: Ogromną! Moje osobiste przeżycia związane z rozdarcie między kaszubskością a polskością były jednym z głównych czynników, które wyzwoliły we mnie potrzebę sięgnięcia po folklor rodzinnych stron.

Fot. K. Bieleński

Fot. K. Bieleński

Dorastałem w świecie pogranicza: między Bochowem, które było całkowicie kaszubskie, Oskowem, gdzie mieszkaliśmy (tam ścierały się dwa światy: kaszubski i polski) a Siemirowicami, gdzie czuło się niemal miejskie, zupełnie polski klimat (tam uczęszczałem do szkoły podstawowej). Jako dziecko zupełnie nie rozumiałem wyobcowania, którego doświadczaliśmy jako Kaszubi, jako dzieci dojeżdżające ze wsi. Siemirowice to też przecież wieś, a jednak zamieszкана w dużym stopniu przez ludność napływową, która przybyła, aby zasilić szeregi tamtejszej jednostki wojskowej. Kontrast między tym, co kaszubskie i wiejskie, a tym, co polskie i miejskie, odcisnął na mnie ogromne piętno.

W domu rodzice mówili do mnie i rodzeństwa po polsku, bo chcieli uchronić nas przed krzywdą, jakiej sami doświadczali za mówienie po kaszubsku w pierwszych latach swojej edukacji. Jednakże wystarczyło, że wpadła sąsiadka albo przyjechał wujek – i w całym domu rozbrzmiewał kaszubski! Język, którego mnie celowo nie uczono, stał się mimo wszystko nierozłączną częścią mojej tożsamości. Z nim też przychodziły pieśni – śpiewane czasem pół żartem, pół serio, a przecież pełne dramatów: o miłości kończącej się śmiercią, o żeglarskich, o duszach błakających się po świecie. Pamiętam też obrzęd pustej nocy, wspólne śpiewanie przy zmarłych, historie babci i rodziców o duchach i *pokutach*, które dla nich były czymś zupełnie naturalnym, a we mnie rozpałały wyobraźnię. Zdawało się, że świat widzialny oraz niewidzialny zawsze istniały i będą istnieć obok siebie.

Te doświadczenia sprawiły, że duchowość Kaszub nie jest dla mnie abstrakcją, ale czymś prawdziwym, namacalnym.

Wòlô Bòskô to w gruncie rzeczy próba zapisania w języku opery tego, co od zawsze we mnie tkwiło: rodzinnego gwaru, śmiechu i lęku, śpiewu, który unosi się nad wsią podczas *pustej nocy*, a także poczucia, że Kaszuby – z całą swoją złożoną historią – są częścią mojej duszy.

L.R.: *Wòlô Bòskô* to spektakl, który łączy w sobie elementy opery, ludowości, duchowości i kaszubskiej mitologii. Jakie wyzwania napotkał Pan jako twórca scenariusza, chcąc przenieść tak złożony świat na scenę operową, która ma zupełnie inną konwencję niż teatr ludowy czy obrzędowy?

D.W.: Najtrudniejsze było dla mnie i Jarosława Kiliana (współscenarzysty oraz reżysera spektaklu) znalezienie takiej formy, która nie zatraciłaby intymności kaszubskich pieśni, a jednocześnie brzmiałaby prawdziwie na scenie operowej. Kaszubskie śpiewy są zrodzone z codzienności, obrzędu, rodzinnego kręgu – a opera jest dość określoną formą, w której chcieliśmy oddać subtelność zebranego materiału źródłowego. Przede wszystkim pracowaliśmy nad znakomitą kompozycją Łukasza Godyli, który odnalazł oraz podkreślił głębszy wymiar tradycyjnych kaszubskich melodii i tekstów. Wydobyl z nich poruszający dramatyzm, który dość często był przykryty radosnym rytmem i melodyką. W pieśniach o miłości nagle pojawia się śmierć, w melodiach weselnych kryją się echa tragedii

Fot. K. Bieleński

– i właśnie te kontrasty chcieliśmy przenieść na scenę. To było dość ryzykowne, bo z przedpremierowych rozmów wynioskowałem, że spodziewano się lekkiego, folklorystycznego widowiska... Staraliśmy się wydobyć z pieśni ich autentyczny sielski romantyzm, smutek oraz mrok.

Podczas pracy nad spektaklem zrozumiałem, że największą siłą Kaszub jest to napięcie między światłem a cieniem, między weselem a żałobą. Opera okazała się idealnym miejscem, by ten kontrast wybrzmiał w całej swojej mocy. Dzięki pracy kompozytora i muzyków pieśni, które pamiętam z dzieciństwa, nabrały nowego blasku – nie straciły nic ze swojej duszy, a jednocześnie stały się częścią współczesnej muzyki klasycznej. To było dla mnie najważniejsze: nie zatracić autentyczności, a jednocześnie pokazać, że Kaszuby mogą istnieć w przestrzeni sztuki wysokiej – nie jako folklorystyczna ciekawostka, ale jako źródło uniwersalnych opowieści o człowieku.

Ogromną radością było dla nas przyjęcie zaproszenia do wzięcia udziału w tym projekcie przez Danutę Stenkę. Pochodzi z Gowidlina na Kaszubach, a w spektaklu wcieliła się w postać Białki – matki, strażniczki tradycji, a zarazem tej, która symbolicznie rozdziela tragicznych kochanków. Jej obecność na scenie nadała całemu spektaklowi szczególnej autentyczności. To właśnie ona sprawiła, że język kaszubski – przez lata marginalizowany i wypierany – zabrzmiał w przestrzeni operowej z naturalną emocjonalnością oraz prawdą.

Krytycy zwracali uwagę, że jej interpretacja tchnęła w spektakl szczególną moc: uczyniła go nie tylko insce-

nizacją pieśni kaszubskich, ale również intymnym wyznaniem zakorzenionym w historii Kaszub i rodzinnych wspomnieniach.

L.R.: Opery rzadko sięgają po regionalne języki i tradycje. Czy uważa Pan, że *Wólô Bòskô* może być początkiem większego trendu obecności języka kaszubskiego (i w ogóle języków mniejszościowych) na profesjonalnych scenach muzycznych? Co mogłoby to umożliwić?

D.W.: Dla mnie już sam fakt, że w korytarzach Opery Narodowej rozbrzmiewa kaszubski, jest czymś niewyobrażalnym. Jeszcze kilkanaście lat temu nikt by nie pomyślał, że język, którego używało się raczej w kuchni, przy stole czy w rozmowach rodzinnych, zabrzmi na warszawskiej scenie operowej. To ogromna zmiana i powód do wzruszenia. To dowód, że język kaszubski nie musi być zamknięty w folklorze – może być żywym narzędziem sztuki wysokiej.

Wierzę, że *Wólô Bòskô* będzie początkiem większego trendu, ale kluczem jest tu odwaga i szacunek. Języki mniejszościowe nie powinny być traktowane jako ciekawostki ani *akcenty regionalne*, lecz jako pełnoprawne języki kultury i sztuki. Potrzeba twórców, którzy będą chcieli sięgać po to bogactwo, a także publiczności, która dostrzeże w nim piękno. Kaszubski ma w sobie niezwykły rytm, specyficzne łamanie frazy oraz melodykę, która może zachwycać w nowym kontekście. Jeśli uda się pokazać, że języki regionalne potrafią poruszyć serca niezależnie od miejsca i pochodzenia, jestem pewien, że znajdą swoje trwałe miejsce na wielkich scenach.

L.R.: Czy wierzy Pan, że dzięki *Wólë Bòsczi* Kaszuby na nowo zaistnieją w polskiej świadomości – nie tylko jako region folklorystyczny, ale jako pełnoprawna, duchowa i artystyczna przestrzeń kultury? Czego by Pan sobie życzył jako artysta i Kaszuba po premierze tego spektaklu?

D.W.: Marzę o tym, by Kaszuby przestały być kojarzone wyłącznie z haftem, kolorowym strojem oraz weselną przyśpiewką. To wszystko jest piękne i ważne, ale pod spodem kryje się o wiele głębsza warstwa: duchowość, opowieści o losie, pieśni o śmierci, tęsknocie i zmaganiu się człowieka z przeznaczeniem. W *Wólë Bòsczi* staraliśmy się wydobyć tę głębię – pokazać, że Kaszuby to przestrzeń kultury, która ma w sobie tyle samo powagi i dramatyzmu, co tradycje największych narodów. Chciałbym, aby widzowie zobaczyli w tym spektaklu coś więcej niż *regionalną ciekawostkę* – by poczuli, że Kaszuby to część uniwersalnej opowieści o człowieku i jego losie.

Jako artysta pragnę, by ten spektakl żył – nie był jednorazowym wydarzeniem, ale wracał w kolejnych sezonach, by trwał i przypominał o naszej tożsamości. A jako Kaszub chciałbym, żebyśmy odzyskali dumę z tego, kim jesteśmy. Sam dość niedawno zacząłem na nowo odkrywać swoją tożsamość narodową. Teraz potrafię z dumą mówić, że pochodzę z Kaszub, a nie było to takie łatwe i oczywiste np. 20 lat temu. Przez lata wielu z nas się wstydziło, ukrywało swoje pochodzenie. Dziś mamy szansę mówić z otwartością: *Jô jem Kaszëba*. Jeśli *Wólô Bòskô* pomoże w tym procesie, jeśli sprawi, że Kaszuby przynajmniej w niewielkiej części odzyskają należne im

miejsce w polskiej kulturze – uznam, że spełniło się nie tylko moje artystyczne, ale i osobiste marzenie.

L.R.: Dziękuję za rozmowę i zapraszamy do Opery, tym razem – Bałtyckiej w Gdańsku. 13 września 2025 r. podczas obchodów Dnia Edukacji Kaszubskiej odbędzie się Kongres Nauczycieli Języka Kaszubskiego, a wydarzeniem towarzyszącym będzie specjalny pokaz *Wólë Bòsczi* na gdańskiej scenie.

Damian Wilma – śpiewak operowy, scenarzysta i badacz pieśni kaszubskich; absolwent Wydziału Wokalno-Aktorskiego Akademii Muzycznej im. F. Nowowiejskiego w Bydgoszczy oraz Podyplomowego Międzywydziałowego Studium Pieśni na Uniwersytecie Muzycznym Fryderyka Chopina w Warszawie;

w 2021 r. uzyskał stopień naukowy doktora sztuk muzycznych na Akademii Muzycznej im. I. J. Paderewskiego w Poznaniu; współpracuje z Teatrem Wielkim – Operą Narodową w Warszawie, Warszawską Operą Kameralną, Polską Operą Królewską w Warszawie, Operą Krakowską oraz Mazowieckim Teatrem Muzycznym w Warszawie, a także z Filharmonią Narodową w Warszawie, Filharmonią Pomorską w Bydgoszczy, Filharmonią Bałtycką w Gdańsku, Filharmonią Częstochowską, Filharmonią Lubelską, Sinfonia Varsovia oraz Polskim Chórem Kameralnym; specjalizuje się w repertuarze klasycznym, ale jego szczególną pasją jest kultura kaszubska, z którą na nowo się związał w dorosłym życiu.

Fot. K. Bieleński

Lisek Ibisek wraca do szkół – z nową serią opowiadań o emocjach!

Justyna Gach, Fundacja im. Doktora Piotra Janaszka PODAJ DALEJ

Gotowe, bezpłatne narzędzia dla nauczycieli klas 1-3 i rodziców – opowiadania, scenariusze lekcji oraz propozycje zabaw pomagają rozmawiać z dziećmi o emocjach.

Lisek Ibisek – rudzielec, który podbił serca nauczycieli i uczniów w całej Polsce – powraca z nową serią 12 edukacyjnych opowiadań. Tym razem bohater Fundacji im. Doktora Piotra Janaszka PODAJ DALEJ zaprasza najmłodszych do świata emocji i uczuć.

Wszystkie materiały – opowiadania, gotowe scenariusze lekcji zgodne z podstawą programową oraz ćwiczenia i zabawy do wspólnej pracy w domu – są dostępne bezpłatnie na stronie www.lisekibisek.pl.

Lisek z czułością i prostotą opowiada dzieciom o sprawach ważnych i często trudnych: o nieśmiałości, niepełnosprawności, konfliktach i emocjach, które nie zawsze potrafimy nazwać. Nowe opowiadania pomagają dzieciom rozpoznawać i nazywać emocje, rozwijać empatię oraz lepiej rozumieć siebie i innych.

Lisek Ibisek pozwala zrozumieć uczucia oraz emocje swoje, jak i drugiego człowieka. Pokazuje drogę do pracy nad emocjonalnością. Uczy szacunku oraz empatii. Ukazuje, że życie niesie ze sobą wiele nowych i często trudnych sytuacji, ale zawsze jest sposób na dobre rozwiązanie – podsumowuje autorka opowiadań Anna Rosiak-Walczak, pedagog i terapeuta.

Serii towarzyszą przepiękne ilustracje młodej artystki Anieli Gach, a każdy scenariusz lekcji został przygotowany z myślą o praktycznym wykorzystaniu w klasie – napisany językiem serca, ale w pełni zgodny z podstawą programową.

Podczas nagrywania opowiadania

To jednak nie wszystko! Fundacja PODAJ DALEJ zaprosiła do studia dzieci z niepełnosprawnościami – swoich Podopiecznych – oraz wolontariuszy ze Szkoły Podstawowej w Wąsoszach, którzy nagrali wszystkie opowiadania w formie audio! Dzięki temu każde dziecko może nie tylko przeczytać, ale także posłuchać historii Liska Ibiska.

1 czerwca 2025 r. Lisek Ibisek obchodził 4. urodziny! Z tej okazji Fundacja przygotowała liskowe niespodzianki dla pierwszych 30 szkół, które przeprowadziły i zrelacjonowały lekcje z Liskiem.

Lisek Ibisek daje dzieciom coś więcej niż tylko wiedzę – daje im język do mówienia o emocjach, pokazuje, że każdy z nas ma prawo czuć inaczej i że możemy się nawzajem rozumieć. To dla nas ogromna radość, że nauczyciele tak chętnie korzystają z materiałów i dzielą się swoimi refleksjami. Dzięki temu wiemy, że Lisek trafia do serc – i dzieci, i dorosłych. Ten ważny projekt realizujemy dzięki wsparciu Biedronki – mówi Zuzanna Janaszek-Maciaszek, Prezes Fundacji PODAJ DALEJ.

Wszystkie materiały są bezpłatne, dostępne na stronie: www.lisekibisek.pl.

Aktualności Fundacji: www.podajdalej.org.pl oraz facebook.com/FundacjaPodajDalej

Maskotka Liska Ibiska w studiu nagrań

Lekcje Miłości i Konkurs Ilustracyjny Psie Troski – wychowanie przez empatię

Honorata Janiak-Gierlicka,
Fundacja Serce Świata

Dzieci dorastają dziś w świecie pełnym pośpiechu i technologii. Dlatego tak ważne jest, aby od najmłodszych lat uczyć je wartości ponadczasowych: empatii, szacunku i miłości. Temu właśnie służą **Lekcje Miłości do Zwierząt i Przyrody**¹ – wyjątkowy projekt edukacyjny skierowany do uczniów klas 1-3 szkół podstawowych. To zajęcia, które nie tylko uzupełniają szkolny program, ale też rozwijają emocjonalną inteligencję najmłodszych.

Jednym z filarów projektu jest konkurs ilustracyjny inspirowany książką *Psie Troski* – lekturą obowiązkową w klasach 1-3, wybraną przez Ministerstwo Edukacji Narodowej jako numer jeden wśród książek dla najmłodszych. Historia małego Adasia i suczki Betty poruszyła serca tysięcy dzieci, stając się punktem wyjścia do rozmów o odpowiedzialności i trosce o słabszych.

Psie Troski – książka, która wychowuje

Autorem książki jest Tom Justyniarski – pedagog oraz pisarz, nagradzany za twórczość literacką dla dzieci. *Psie Troski* to nie tylko opowieść o chłopcu i psie ze schroniska. To wzruszająca historia pokazująca, że każde życie ma wartość, a przyjaźń i miłość mogą odmienić los.

Książka stała się podstawą do prowadzenia w szkołach **Lekcji Miłości do Zwierząt i Przyrody**. Podczas zajęć dzieci uczą się, że zwierzę nie jest zabawką, lecz żywą istotą wymagającą troski oraz szacunku.

Konkurs ilustracyjny – język dziecięcej wyobraźni

Konkurs daje uczniom możliwość stworzenia własnej okładki do książki. Dzieci wyrażają w ten sposób swoje emocje związane z historią Adasia i Betty. Ich prace często przedstawiają sceny pełne ciepła i bliskości – wspólne zabawy, chwile radości czy obrazy nowego domu dla psa.

Dzięki temu sztuka staje się naturalnym językiem dzieci, a konkurs – okazją do rozwijania wrażliwości. To ćwiczenie nie tylko artystyczne, lecz także emocjonalne, uczące wyrażania tego, co czasem trudno opisać słowami.

Konkurs jest organizowany co roku w okresie jesiennym, a zgłoszenia można przysyłać przez stronę internetową www.serceswiata.org. Aktualności dotyczące konkursu można również znaleźć na profilu FundacjaSerceŚwiata na portalu Facebook.

Lekcje Miłości w praktyce

Każda edycja konkursu staje się inspiracją do przeprowadzenia w szkołach **Lekcji Miłości do Zwierząt i Przyrody**. Fundacja Serce Świata dostarcza nauczycielom gotowych

scenariuszy zajęć, a dzieciom – ćwiczeń i innych materiałów.

Na zajęciach uczniowie:

- rozmawiają o uczuciach zwierząt i o tym, jak podobne są do ludzkich
- uczą się odpowiedzialności za drugą istotę
- odkrywają znaczenie współpracy i wzajemnego szacunku
- rozwijają wyobraźnię i wrażliwość artystyczną.

To lekcje, które wykraczają poza standardowy program, a jednocześnie go uzupełniają, kształtując postawy etyczne i emocjonalne.

Dlaczego to ważne?

Badania pokazują, że dzieci wychowywane w duchu empatii i troski rozwijają zdrowsze relacje społeczne oraz są mniej podatne na agresję. Konkurs i *Lekcje Miłości* odpowiadają na potrzebę kształtowania nie tylko wiedzy, ale też serca i charakteru.

W czasach kryzysów społecznych oraz braku kontaktu z naturą projekty takie jak ten okazują się bezcenne. Ucząc dzieci, że miłość do zwierząt i ludzi jest wartością nadrzędną, a każdy z nas może czynić świat lepszym.

Ogólnopolski wymiar

Konkurs z roku na rok gromadzi coraz więcej uczestników – w ostatniej edycji było to ok. 20 tysięcy uczniów z całej Polski. Patronat Ministerstwa Edukacji podkreślił rangę tego wydarzenia.

Finałem jest publikacja specjalnego wydania książki z dziecięcą okładką – dowód, że twórczość dzieci może inspirować dorosłych, a głos młodych ludzi naprawdę się liczy.

Podsumowanie

Lekcje Miłości i konkurs *Psie Troski* pokazują, jak literatura i sztuka mogą wspólnie kształtować młode serca. To projekt, który łączy edukację oraz emocje, ucząc dzieci, że empatia jest siłą, a miłość – drogą do lepszego świata.

¹ O projekcie *Lekcje Miłości do Zwierząt i Przyrody* pisaliśmy więcej w nr 130/131 „Edukacji Pomorskiej” (s. 6-8), <https://www.pcen.gda.pl/publikacje/edukacja-pomorska/nr-130131>.

PCENne INFORMACJE

Edukacja jutra zaczyna się dziś – nowa oferta Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli

Alina Benn, starsza specjalistka PCEN
ds. redagowania materiałów dydaktycznych i organizowania szkoleń

Świat nieustannie się zmienia, a razem z nim edukacja: programy, narzędzia, metody nauczania. Szukam więc miejsca, gdzie mogę się na chwilę zatrzymać. Pomyśleć. Doświadczyć. I ruszyć dalej z nową energią. Miejsca, które czerpie z tradycji, ale też patrzy w przyszłość. Gdzie doświadczenie spotyka się z nowoczesnością. Czasem potrzebuję konkretnych rozwiązań, sprawdzonej metody, szkolenia szytego na miarę. Czasem –

zwyczajnej rozmowy i obecności drugiego człowieka. Bo nie chodzi tylko o to, by się szkolić. Chodzi o to, by iść dalej, mądrzej, pewniej, z poczuciem sensu. Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku: edukacja ma przyszłość, a my jesteśmy jej częścią. Zachęcam do korzystania z nowej oferty szkoleniowej PCEN – szczegółowe informacje są dostępne pod adresem: www.doskonalenie.cen.gda.pl/oferta/kalendarz-szkolen.

Frajda z nauczania. Cztery praktyki nauczycielskie

W efekcie współpracy nauczycieli zaangażowanych w inicjatywę „Frajda z nauczania” powstał zbiór kilkudziesięciu aktywizujących pomysłów, możliwych do zastosowania w nauczaniu różnych przedmiotów i na różnych etapach edukacyjnych. Autorka publikacji [dostępnej nieodpłatnie pod adresem: <https://tiny.pl/kt929n8j>], Danuta Sterna, porusza tematy bliskie szkolnej codzienności i odnoszące się do wyzwań, z jakimi mierzą się nauczyciele. To poradnik napisany przez nauczycieli dla nauczycieli – łączy teorię z praktyką, a każdy rozdział zawiera przykłady rozwiązań, które można wykorzystać na własnych lekcjach.

źródło: <https://ore.edu.pl>

Obraz na dziś

Piotr Zubowicz,
starszy specjalista PCEN ds. organizowania doskonalenia zawodowego

W Pomorskim Centrum Edukacji Nauczycieli realizujemy od listopada 2024 r. cykl krótkich video podcastów Obraz na dziś.

Każdy odcinek cyklu poświęcony jest tylko jednemu dziełu malarskiemu. W materiale przekazujemy informacje o obrazie, łącząc wiedzę o technikach malarskich z kontekstem kulturowym i historycznym powstania dzieła. Realizując cykl, staramy się pokazywać obrazy z różnych epok i krajów, dobierając dzieła tak, aby odnosiły się do ważnych problemów społecznych, takich jak m.in. niewolnictwo, wyzysk, wojny religijne, Holokaust (Szoa). Przy okazji analizy obrazu identyfikujemy także główne wydarzenia danej epoki oraz miejsce bohaterów dzieła w danym kontekście historycznym.

Prezentowane materiały odnoszą się do wymagań podstawy programowej z języka polskiego dla szkół ponadpodstawowych w aspektach

związanych z interpretacją wizualnego tekstu kultury. Realizowane są także treści podstawy programowej z historii dla szkół ponadpodstawowych, głównie w perspektywie rozumienia procesów historycznych. Istotną częścią materiałów są analizy nawiązujące do przedmiotu historia sztuki, gdyż poruszamy zawsze tak istotne kwestie jak: perspektywa, analiza dynamiki obrazu, kolorystyka, analiza postaci oraz technika malarska.

Dotychczas opublikowane zostały trzy odcinki cyklu: Burlacy na Wołdze – Ilya Riepin, Targ niewolników w Rzymie – Jean-Léon Gerome oraz Papież Leon X z dwoma kardynałami – Rafael Santi. Nagrania video podcastów są dostępne nieodpłatnie pod adresem: <https://tiny.pl/6drn9t6k>. Zachęcamy do zapoznania się z nimi i wykorzystywania w pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Pomorscy laureaci konkursu *Bez korzeni nie zakwitniesz. Moja Wielka i Mała Ojczyzna*

Kolejna, już 4. edycja konkursu, spotkała się z dużym zainteresowaniem: nadesłano prawie 700 prac z 370 szkół z całego kraju. Kapituła Konkursu wyłoniła 8 laureatów w kategorii klas IV-VI oraz 9 laureatów w kategorii klas VII-VIII szkoły podstawowej. W gronie zwycięzców w starszej grupie wiekowej znalazła się mieszkanka naszego regionu: Karolina Gawrysiak ze Szkoły Podstawowej nr 37 im. Obrońców Kępy Oksywskiej w Gdyni (opiekun merytoryczny: Maria Mazurkiewicz). Gratulujemy!

M.B.-U.

BADANIA I ANALIZY

Edukacja oparta na badaniach – rola badań edukacyjnych w placówce doskonalenia nauczycieli

Magdalena Urbaś,

nauczyciel konsultant PCEN ds. biologii i edukacji przyrodniczej

Placówki doskonalenia nauczycieli, także publiczne, stają dziś wobec pytania: jak w praktyce ma zostać zrealizowany postulat o odpowiadaniu na potrzeby nauczycieli? Placówka doskonalenia nie jest jedynym miejscem, do którego trafia doskonalący się pedagog. Nauczyciel korzysta także z oferty uczelni wyższych, ale i wydawnictw, organizacji pozarządowych oraz samorządowych czy instytucji (np. takich jak Lasy Państwowe) albo firm komercyjnych. Oferta placówki doskonalenia konkuruje o czas oraz uwagę nauczyciela i dyrektora szkoły z szeregiem innych dostępnych propozycji.

A zatem: czy placówki doskonalenia mają pełnić rolę dostawców szkoleń, czy raczej mają do zrealizowania bardziej złożone zadanie?

Aby sprostać współczesnym wyzwaniom, nauczyciele muszą opierać swoje działania na rzetelnych danych i analizach. Nie od dziś postulowane jest opieranie polityki edukacyjnej na faktach. Jednak ważne decyzje zapadają nie tylko na szczeblu ministerstw czy samorządów województw, lecz także na każdej lekcji. Z drugiej strony, zjawisko luki między światem nauki a szkołą zostało już wielokrotnie opisane i zbadane, funkcjonuje w literaturze psychologicznej i pedagogicznej od lat. Niektórzy autorzy (zob. Berliner 2008), wskazują, że badania podstawowe rzadko dają nauczycielom praktyczne wskazówki do bezpośredniego zastosowania w klasie, a narzucanie sztywnych zaleceń z badań może osłabiać profesjonalizm nauczyciela.

W przestrzeni publicznej natomiast do dziś funkcjonują i mają się nieźle liczone mity edukacyjne, często bezrefleksyjnie powielane. Niejednokrotnie popularność zyskują pseudonaukowe przekonania. Przykładem może być mit o nauczaniu dostosowanym do stylów uczenia się (wzrokowiec, słuchowiec, kinestetyk). Liczne badania i metaanalizy (m.in. Pashler i in., 2008) pokazały, że dopasowanie metod dydaktycznych do rzekomego stylu uczenia się nie poprawia wyników kształcenia. A jednak przecież wciąż można spotkać nieprawdziwe informacje w materiałach dla nauczycieli. W świetle badań warto, ograniczone przecież zasoby finansowe i czasowe, przeznaczać na działania o potwierdzonej badawczo skuteczności, a nie na złudzenia i domniemanie. Decyzje podejmowane przez placówki doskonalenia muszą być zakotwiczone w faktach, a rolą tych instytucji staje się nie tylko wspieranie rozwoju nauczycieli, lecz także weryfikowanie mitów i odróżnianie faktów od popularnych ale nieskutecznych rozwiązań.

Edukacja szkolna nie funkcjonuje w próżni społecznej. Popularność ruchów antyszczepionkowych oraz niskie zaufanie społeczeństwa do naukowców to współczesne wyzwania. Tym większa wydaje się być rola szkoły w promowaniu myślenia krytycznego, racjonalnego wnioskowania i wykorzystywania nauki w codziennych decyzjach. Zadaniem ośrodków doskonalenia jest wspieranie szkoły i nauczycieli w tym wyzwaniu. Obowiązek ciąży zwłaszcza na placówkach finansowanych z funduszy publicznych. W sukurs takiemu podejściu idą zapisy prawne: wśród obowiązków placówek doskonalenia nauczycieli akredytowanych przez Kuratora Oświaty znajduje się także wymóg wykorzystywania wyników badań wewnętrznych i zewnętrznych.

Jednak co to znaczy w praktyce: opierać działania na faktach, na badaniach? Problemem może być ogromna liczba doniesień badawczych, a czasem sprzeczność płynących z nich wniosków. Pamiętajmy także, że nauka nie jest strukturą skostniałą – w miarę lepszego poznania świata przez człowieka i wzbogacania wiedzy nauka także się zmienia. Dzisiejsze prawdy mogą być anachronizmami jutra. Jak temu zaradzić? Po pierwsze – stawiając na różnorodność. Różnorodność na każdym możliwym poziomie: prezentowanych filozofii, form i rodzajów propozycji doskonalenia, długości szkoleń, a także stosowanych metod i środków dydaktycznych.

Po jakie sito sięgnąć, aby z oceanu badawczego wyłowić te najbardziej wartościowe i użyteczne propozycje? Warto przykładać największą wagę do metaanaliz – zbiorów/przeglądów, takich jak np. opracowanie *Widoczne uczenie się dla nauczycieli* profesora Johna Hattiego. W publikacji skupiano się na efektywności nauczania i czynnikach, które mają na nią wpływ (znaczący wpływ ma m.in.

informacja zwrotna). Pojedyncze badania, zwłaszcza te przeprowadzone na niewielkich próbach, mogą prowadzić do błędnych wniosków, nie mających odniesienia do całej populacji. Warto poświęcić czas i przyrzeć się metodologii badania: czy wzbudza zaufanie? Czy instytucja i osoby badacze gwarantują rzetelność przeprowadzanego badania? Łatwo dać się uwieść kolorowym i dynamicznym prezentacjom, jednak czy stoi za nimi rzetelność? Może okazać się, że daleko idące wnioski wyciągnięto na podstawie ankiety udostępnionej w mediach społecznościowych, wypełnionej nie wiadomo przez kogo i nie wiadomo kiedy. Obowiązek należytej staranności w doborze prezentowanych treści leży m.in. na pracownikach placówek doskonalenia nauczycieli.

Inną wartą poznania propozycją jest *EEF Teaching and Learning Toolkit* (narzędzie opracowane przez Education Endowment Foundation, na bieżąco aktualizowane – np. w latach 2021-2023). To przegląd systematyczny i metaanaliza wielu badań edukacyjnych. Ocenia ponad 30 strategii nauczania (np. tutoring, feedback, nauczanie rówieśnicze, strategie metapoznawcze czy ograniczanie wielkości klas). Każdej strategii przypisuje się m.in. szacowany wpływ na postępy uczniów (wyrażony w dodatkowych miesiącach nauki rocznie). Przykładowe wnioski: informacja zwrotna = średnio +6 miesięcy postępów rocznie; nauczanie rówieśnicze (*peer tutoring*) = średnio ok. +5 miesięcy.

OECD wskazało, że tylko systemy edukacyjne korzystające z badań potrafią projektować długofalowe reformy. Międzynarodowe projekty, takie jak EIPPEE, wspierają *knowledge brokerage*, czyli przekładanie wyników badań na praktyczne rekomendacje dla szkół i nauczycieli.

Wyniki badań międzynarodowych stanowią dziś kluczowe źródło informacji dla systemów edukacyjnych na całym świecie. W doskonaleniu nauczycieli na szczególną uwagę zasługuje Międzynarodowe Badanie Nauczania i Uczenia się TALIS (ang. *Teaching and Learning International Survey*). TALIS jest jednym z największych edukacyjnych programów badawczych na świecie i jedynym badaniem o tej skali w pełni poświęconym organizacji, sposobom oraz warunkom pracy nauczycieli i dyrektorów szkół. Już w październiku 2025 r. poznamy wyniki najnowszej edycji badania – na pewno warto zatem zajrzeć na stronę poświęconą TALIS: <https://talis.ibe.edu.pl>.

Ważne oraz użyteczne informacje dla nauczycieli i placówek doskonalenia płyną także z innych dużych badań międzynarodowych. Z raportów badawczych PISA, TIMSS czy PEARLS możemy dowiedzieć się nie tylko o kompetencjach uczniów. Każde z nich to także bardzo bogaty zbiór informacji i rekomendacji użytecznych zarówno dla nauczyciela w szkole, doradcy metodycznego, konsultanta, dyrektora, jak i decydentów kształtujących ramy

prawne systemu edukacji w Polsce. Raporty badawcze często zawierają dodatkowe obszary, jak np. w PISA 2022: myślenie kreatywne i umiejętności finansowe uczniów. Wiele z badań także dotyczy postaw nauczycieli, ich przekonania i motywacji (obok TALIS również TIMSS i PISA).

Placówka doskonalenia jest tą instytucją, która może i powinna być pomostem między światem nauki a szkołą, z jednej strony obserwując potrzeby nauczycieli oraz codzienną praktykę szkolną, a z drugiej – trzymając rękę na pulsie badań i służąc wsparciem nauczycielom-refleksyjnym praktykom. Pomocą mogą być konferencje, spotkania z naukowcami czy realizatorami badań. Do takich wartościowych cyklicznych konferencji należą m.in. Krajowa Konferencja Diagnostyki Edukacyjnej oraz konferencje w Centrum Nauki Kopernik (np. z cyklu *Pokazać Przekazać*). Pomorskie Centrum Nauczycieli corocznie w swojej ofercie uwzględnia tematykę badań międzynarodowych, wnioskowania na ich podstawie, a także wspierania rozwoju myślenia naukowego w szkole.

Wybrane doniesienia badawcze zamieszczamy również na podstronie internetowej PCEN pn. Badania i egzaminy (https://tiny.pl/m65jr9_s), polecamy dobrej jakości bazy badań edukacyjnych (np. Otwartą Bazę Polskiego Towarzystwa Diagnostyki Edukacyjnej, <https://tiny.pl/4r6x3xr2>), tematyka badawcza jest także stale obecna w dwumiesięczniku „Edukacja Pomorska” (<https://tiny.pl/w23xn>).

Literatura:

Berliner, D., 2009. *Research, Policy, and Practice: The Great Disconnect*. W: Research Essentials: An Introduction to Designs and Practices

Instytut Badań Edukacyjnych. <https://ibe.edu.pl/pl/miedzynarodowe-badania-edukacyjne-strona-glowna>

Polskie Towarzystwo Badań Edukacyjnych. <http://www.ptde.org>

Hattie, J., 2009. *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. London: Routledge

OECD, 2019. *Effective teacher policies: Insights from PISA*. https://www.oecd.org/en/publications/effective-teacher-policies-s_9789264301603-en.html

OECD, 2020. *TALIS 2018 results (Volume II): Teachers and school leaders as valued professionals*. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/19cf08df-en>

Sahlberg, P., 2015. *Finnish lessons 2.0: What can the world learn from educational change in Finland?* New York: Teachers College Press

Smulczyk, M., 2021. *Polityka oparta na faktach – koncepcja, przykłady*. W: *Materiały konferencyjne KDE*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski. https://www.ptde.org/pluginfile.php/1519/mod_page/content/25/XXVII_smulczyk.pdf

Unia Europejska, 2024. *Council conclusions on promoting evidence-informed policy and practice in education and training to achieve the European Education Area*. Official Journal of the European Union, C 364/2. <https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/3642/oj>

TIK W SZKOLE

Tryb nauki *Study Mode* w usłudze ChatGPT – nowy, inteligentny asystent nauczyciela i cyfrowy korepetytor ucznia

Beata Symbor,
nauczyciel konsultant PCEN ds. kompetencji cyfrowych

Przez ostatnie lata ChatGPT budził wiele kontrowersji w środowisku edukacyjnym – na wszystkich etapach kształcenia. Uczniowie i studenci chętnie wykorzystywali go do generowania wypracowań, szybkiego pozyskiwania odpowiedzi czy tworzenia ściąg – co sprawiało, że nauczyciele raczej postrzegali to narzędzie jako zagrożenie dla samodzielności, sprawczości oraz krytycznego myślenia. Dlatego dotychczas o pozytywnych aspektach oraz szansach związanych z wykorzystaniem AI w edukacji mówiło się niewiele i raczej nieśmiało. Czatboty szybko zyskały opinię intelektualnej drogi na skróty, a więc tego, czemu edukacja z zasady powinna zaprzeczać. Tymczasem OpenAI postanowiło zmienić tę narrację, wprowadzając rozwiązanie, które może wspierać rzeczywiste uczenie się: *Study Mode*, czyli tryb nauki w usłudze ChatGPT. To funkcja, która zamiast wyręczać uczniów, pomaga im uczyć się skuteczniej i bardziej świadomie.

Czym jest *Study Mode*?

Study Mode to nowy sposób korzystania z usługi ChatGPT, opracowany specjalnie z myślą o procesie uczenia się. W przeciwieństwie do tradycyjnego stylu interakcji, nie oferuje on gotowych odpowiedzi, lecz prowadzi użytkownika przez kolejne etapy rozumowania. Działa niczym cyfrowy korepetytor: zadaje pytania pomocnicze, daje wskazówki i wspiera refleksję nad problemem.

Tryb nauki nie wykonuje pracy za osoby uczące się. Zamiast tego zachęca je do krytycznego myślenia o tym, czego i jak się nauczyły. Jest on jednym z pozytywnych kroków w kierunku efektywnego stosowania AI podczas nauki. Nawet w epoce AI wiedza jest najlepiej przyswajana, gdy uczniowie są zainteresowani materiałem i aktywnie angażują się w naukę.

Robbie Torney, starszy dyrektor ds. programów AI w Common Sense Media
źródło: <https://openai.com/pl-PL/index/chatgpt-study-mode>

Co istotne, tryb ten powstał we współpracy z nauczycielami i ekspertami z ponad 40 instytucji edukacyjnych na całym świecie. Jego konstrukcja opiera się na metodzie sokratejskiej, zasadach psychologii uczenia się oraz najlepszych praktykach dydaktycznych. Dostępny jest bezpłatnie dla każdego zalogowanego użytkownika usługi ChatGPT, niezależnie od rodzaju konta.

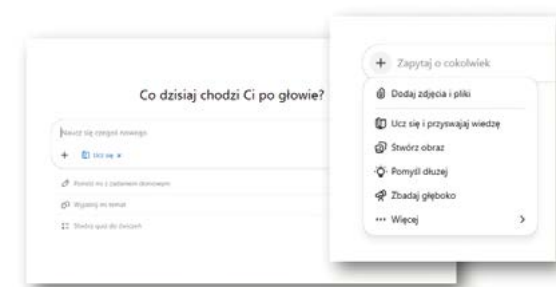
Jak działa tryb nauki w praktyce?

Główne cechy działania *Study Mode*:

- dostosowanie do użytkownika – na początku ChatGPT ustala poziom wiedzy oraz cele ucznia
- metoda sokratejska – zamiast podawać odpowiedzi, stawia pytania skłaniające do refleksji
- zarządzanie obciążeniem poznawczym – dzieli materiał na logiczne, łatwe do przyswojenia segmenty
- aktywne uczenie się – proponuje quizy, ćwiczenia, analizuje pliki PDF i zdjęcia z podręczników
- rozwijanie autorefleksji i ciekawości – wspiera myślenie metapoznawcze i buduje motywację.

Jak włączyć *Study Mode*?

1. Zaloguj się na stronie: <https://chatgpt.com>.
2. Na pasku zapytań kliknij ikonę „+”, wybierz „Ucz się i przyswajaj wiedzę”.
3. Wpisz temat, którego chcesz się nauczyć.
4. Określ poziom zaawansowania i cel – ChatGPT poprowadzi Cię dalej.
Adres strony automatycznie zmieni się na: <https://chatgpt.com/?hints=study>, a na pasku wyszukiwania pojawi się funkcja „Ucz się” gotowa do działania.
Można skorzystać z pomocy przy zadaniu domowym, zrozumieniu zagadnienia lub stworzeniu quizu.

Korzyści dla nauczycieli

1. Indywidualizacja nauczania
Study Mode wspiera uczniów w różnym tempie pracy i na różnych poziomach. Nauczyciel, który nie jest w stanie udzielić indywidualnego wsparcia każdemu z 30 swoich podopiecznych w klasie, może wskazać młodemu ludziom ten tryb jako formę dodatkowej pomocy. Może być więc:
 - pomocą dla uczniów z trudnościami – bez stresu i presji mogą wracać do materiału tyle razy, ile potrzebują
 - wyzwaniem dla uczniów zdolnych – samodzielne zgłębianie tematów wykraczających poza podstawę programową
2. Wzmacnianie aktywności i myślenia krytycznego
Zamiast pasywnego konsumowania treści, uczniowie są prowadzeni przez pytania, które uczą logicznego myślenia, weryfikacji informacji i wyciągania wniosków. Pozwala to na:
 - rozwój kompetencji analitycznych
 - budowanie motywacji i poczucia sprawczości.
3. Wsparcie dla nauczyciela
Study Mode to również cenne narzędzie w rękach nauczyciela. M.in. potrafi sprawnie:
 - generować pytania do lekcji
 - tworzyć materiały powtórkowe (np. fiszki, quizy)
 - przygotowywać scenariusze zajęć opartych na pracy własnej ucznia.

Jak może wyglądać zastosowanie *Study Mode* np. na zajęciach informatyki? Poniżej, w ramce, przedstawiamy jeden z pomysłów (w wersji skróconej) wykorzystania trybu nauki podczas lekcji.

W efekcie:

- uczniowie aktywnie przyswajają pojęcie
- uczą się przez rozumienie, a nie zapamiętywanie
- rozwijają samodzielność, logiczne myślenie i język opisu problemu.

Co dalej? Jak technologia służyć będzie edukacji?

OpenAI zapowiada dalszy rozwój trybu nauki. W planach znajdują się:

- wizualizacje trudnych pojęć
- możliwość ustalania celów edukacyjnych
- śledzenie postępów między sesjami
- jeszcze lepsze dostosowanie stylu pracy do użytkownika.

 To dowód, że sztuczna inteligencja może być nie tylko technologiczną nowinką, ale rzeczywistym wsparciem w procesie dydaktycznym.

Tryb nauki w ChatGPT to coś więcej niż kolejna funkcja – to przykład nowego podejścia do wykorzystania AI w edukacji. Pokazuje, że odpowiednio zaprojektowana technologia może wspierać uczniów w rozwijaniu umiejętności, a nauczycieli – w realizowaniu misji dydaktycznej. W Pomorskim Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku często podkreślamy, że żadne narzędzie – nawet najbardziej zaawansowane – nie zastąpi dobrej dydaktyki. Jednak we właściwych rękach *Study Mode* może stać się wsparciem, które czynić będzie edukację bardziej elastyczną, skuteczną i dostępną. Mamy nadzieję, że to rozwiązanie znajdzie wielu zwolenników.

Temat: *Pętla w języku Scratch – jak działają i do czego służą?*

Cel: Uczeń rozumie, czym są pętle, potrafi je rozpoznać w kodzie i stworzyć prosty skrypt z ich wykorzystaniem.

Przebieg z użyciem *Study Mode*:

Wprowadzenie (10 min)

Nauczyciel omawia pojęcie pętli i pokazuje prosty przykład w Scratchu.

Samodzielna praca uczniów z ChatGPT (20 min)

1. Uczniowie otwierają ChatGPT w trybie *Study Mode* i wpisują np.: „Chcę nauczyć się, jak działają pętle w Scratchu”.

2. ChatGPT odpowiada pytaniem, np.: „Czy wiesz, co to jest powtarzanie czynności w programowaniu? Możesz podać przykład z życia codziennego?”

3. Dalej narzędzie prowadzi ucznia przez:

- identyfikację pętli w blockach
- różnice między pętlą „zawsze” a „powtórz x razy”

- tworzenie przykładowych projektów w Scratchu (np. animacja migającego duszka)
- mini-quiz sprawdzający zrozumienie.

Omówienie i podsumowanie (15 min)
Nauczyciel omawia z uczniami doświadczenia z pracy w trybie *Study Mode*. Uczniowie prezentują przygotowane przez siebie skrypty.

WOKÓŁ NAS

Szkoła różnorodności – szkoła przyszłości. Zakończenie projektu Erasmus+ w Szkole Podstawowej nr 1 w Chojnicach

Aneta Tomasz-Majoch i Natalia Witkowska

W Szkole Podstawowej nr 1 im. Juliana Rydzkowskiego w Chojnicach zakończono realizację 18-miesięcznego projektu Erasmus+ *Szkoła przyszłości – szkoła różnorodności*. Podsumowaniem międzynarodowych działań był czerwcowy festyn edukacyjno-kulturowy, który zgromadził całą społeczność szkolną: uczniów, nauczycieli, rodziców oraz gości z zagranicy. Wydarzenie odbyło się w wyjątkowej atmosferze, w poniedziałek 23 czerwca, tuż przed zakończeniem roku szkolnego, stanowiąc jednocześnie jego podsumowanie i święto wspólnego uczenia się.

Edukacja przez działanie – innowacyjne podsumowanie

Głównym wydarzeniem były *Kinowianki* – kreatywne połączenie kina plenerowego z warsztatami florystycznymi i prezentacją tradycji europejskich, nawiązujące do obchodów pierwszego dnia lata. Uczniowie i goście, wspólnie z nauczycielami, oglądali filmy pod gołym niebem, wypłacali wianki świętojańskie, uczestniczyli w quizach oraz degustowali potrawy charakterystyczne dla krajów, które odwiedzili uczestnicy projektu Erasmus+. Spotkanie było okazją do doświadczenia różnorodności kulturowej w atrakcyjnej, bliskiej dzieciom i młodzieży formie.

Wydarzenie wzbogaciła prelekcja lokalnego pasjonata kina, pana Jerzego Kłodzińskiego, który przybliżył historię kinowych inicjatyw w regionie, w tym nieistniejącego już letniego kina w Charzykowach. Dzięki jego opowieści uczniowie mogli spojrzeć na lokalną historię z nowej perspektywy.

Kinowianki, objęte patronatem medialnym redakcji „Edukacji Pomorskiej”, stały się symbolem połączenia europejskich wartości i lokalnej tożsamości – doskona-

łym przykładem tego, jak realizować ideę edukacji międzykulturowej w praktyce szkolnej.

Wymiana doświadczeń z partnerami z Niemiec

W ramach działań projektowych nasza szkoła gościła troje nauczycieli ze szkoły partnerskiej w Marklohe. Nauczyciele brali udział w zajęciach dydaktycznych, spotkaniach zespołów przedmiotowych oraz wydarze-

Dofinansowane przez Unię Europejską

KINOWIANKI

23.06.2025 19.30 - 23.00
boisko Orlik przy SP 1 w Chojnicach

W programie wieczoru:

- Letnie kino plenerowe
- Podsumowanie projektu Erasmus+
- Stoiska z ciekawostkami i quizy z nagrodami
- Malowanie twarzy i wypłacanie wianków
- Letnia atmosfera i dobra zabawa!

Dress code: BIAŁY + WIANKI

Czekamy na Was!
kadra i uczniowie

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

niach integracyjnych. Ich obecność stworzyła przestrzeń do dzielenia się doświadczeniem w zakresie edukacji włączającej, metod wspierających uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz rozwiązań organizacyjnych stosowanych w niemieckim systemie edukacyjnym.

Podczas uroczystości kończącej rok szkolny goście z Niemiec wręczyli uczniom certyfikaty Europass Mobility, potwierdzające ich zaangażowanie i udział w działaniach projektowych.

Effekty i refleksje pedagogiczne

Projekt *Szkoła przyszłości – szkoła różnorodności* odegrał istotną rolę w rozwoju zarówno uczniów, jak i nauczycieli. Kadra pedagogiczna dzięki mobilnościom zagranicznym zdobyła wiedzę oraz umiejętności w zakresie pracy z uczniami o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych, a także poznała nowoczesne metody aktywizujące wykorzystywane w edukacji włączającej. Wdrożone rozwiązania zaowocowały większą otwartością szkoły na różnorodność i wzmocniły indywidualne podejście do ucznia.

Zaangażowanie społeczności szkolnej

Warto podkreślić zaangażowanie całej społeczności szkolnej: nauczycieli, uczniów, rodziców oraz pracowników administracji. Koordynatorką projektu była Aneta Tomasz-Majoch, a inicjatorką wydarzenia *Kinowianki* – Natalia Witkowska. Dzięki ich zaangażowaniu

Fot. Archiwum szkolne

oraz wsparciu dyrekcji szkoły, działania Erasmus+ stały się nie tylko przestrzenią rozwoju zawodowego, ale również impulsem do budowania szkolnej wspólnoty i promowania wartości europejskich.

Edukacja europejska w praktyce
Przykład Szkoły Podstawowej nr 1 w Chojnicach pokazuje, że nawet w mniejszych ośrodkach można z sukcesem realizować projekty o międzynarodowym zasięgu. Integrując lokalne dziedzictwo kulturowe, angażując społeczność szkolną i otwierając się na doświadczenia z innych krajów, szkoła tworzy środowisko przyjazne, wspierające oraz nowoczesne – gotowe na wyzwania współczesnej edukacji.

Aneta Tomasz-Majoch – nauczycielka języka niemieckiego i matematyki; koordynatorka projektu Erasmus+ w SP nr 1 w Chojnicach; uczestniczka licznych szkoleń międzynarodowych i obserwatorka pracy szkół europejskich; współorganizatorka wydarzenia *Kinowianki*.

Natalia Witkowska – nauczycielka historii w SP nr 1 w Chojnicach; autorka programu edukacyjnego i opiekunka młodzieży podczas mobilności uczniów w projekcie Erasmus+; pomysłodawczyni i współorganizatorka wydarzenia *Kinowianki*.

Czytanie łączy... nie tylko pokolenia

Bogusława Bałdzikowska i Emilia Jetka

W roku szkolnym 2023/2024 nawiązałyśmy współpracę z Środowiskowym Domem Samopomocy z ul. Pelplińskiej oraz Dziennym Domem Senior+ ze Starogardu Gdańskiego. W porozumieniu z pracującymi w tych ośrodkach terapeutami udało nam się wspólnie zrealizować kilka przedsięwzięć w ramach projektu *Czytanie łączy... nie tylko pokolenia*.

Wspólne spotkania odbywały się w szkolnej bibliotece za zgodą dyrekcji naszej placówki oraz dyrekcji ośrodków, z którymi nawiązałyśmy współpracę, z zachowaniem obowiązujących w naszej szkole Standardów Ochrony Małoletnich. Pomysł na współpracę między naszymi instytucjami zrodził się po rozpoczęciu pracy w bibliotece przez Emilię, która wcześniej pracowała właśnie w Dziennym Domu Senior+. Seniorzy początkowo odwiedzali nas przy okazji świąt Bożego Narodzenia czy Wielkanocy, później przerodziło się to w stałą współpracę. Postanowiliśmy realizować projekt związany z czytelnictwem, ponieważ książka jest świetnym łącznikiem między różnymi pokoleniami, a czytanie jest dla umysłu tym, czym gimnastyka dla ciała.

Projekt Czytanie łączy... nie tylko pokolenia:

Koordynatorzy projektu:

- Emilia Jetka
- Bogusława Bałdzikowska

- budowanie pozytywnych relacji między osobami w różnym wieku
- wzbudzenie zainteresowania dzieci i młodzieży historią własnej rodziny
- popularyzacja czytelnictwa i rozwijanie zainteresowań czytelniczych.

Metody pracy:

- podające
- poszukujące i problemowe
- aktywizujące
- praktycznego działania
- konkurs

Adresaci projektu:

- uczniowie klas II-VIII
- uczestnicy ŚDS z ul. Pelplińskiej w Starogardzie Gdańskim
- uczestnicy Domu Dziennego Senior+

Czas realizacji: wrzesień 2023 – czerwiec 2025

Cele projektu:

- integracja środowiska szkolnego i pozaszkolnego wokół idei wspólnego czytania
- kształtowanie poczucia własnej wartości i dostrzegania dobrych stron u innych
- przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu ludzi z różnych środowisk

Formy pracy:

- indywidualna
- grupowa
- zbiorowa

Ewaluacja:

- rozmowy z nauczycielami, dziećmi i ich rodzicami oraz z zaproszonymi gośćmi

Działania w ramach realizacji projektu:

Lp.	Termin realizacji	Zadanie	Uczestnicy	Czytany tekst:
1	29 IX 2023	Dzień Głośnego Czytania	klasa II d goście: uczestnicy ŚDS z ul. Pelplińskiej w Starogardzie Gdańskim	utwory: J. Porazińskiej, J. Brzechwy, J. Tuwima
2.	9 X 2023	Narodowe Czytanie na bis	klasy: VI b, VI d goście: uczestnicy Dziennego Domu Senior+	E. Orzeszkowa <i>Nad Niemnem</i>
3.	6 XII 2023	Czytajki na Mikołajki	Kl. VI c goście: uczestnicy ŚDS z ul. Pelplińskiej w Starogardzie Gdańskim	R. Goscinny <i>Nowe przygody Mikołajka</i> , t. 2
4.	26 I 2024	Hej kolęda, kolęda! Ożywiamy zapomniane zwyczaje	Kl. IV a goście: uczestnicy ŚDS z ul. Pelplińskiej w Starogardzie Gdańskim	R. Landowski <i>Dawnych obyczajów rok cały</i>
5.	6 V 2024	Historia w poezji zapisana	kl. II e goście: uczestnicy ŚDS z ul. Pelplińskiej w Starogardzie Gdańskim	utwory: M. Konopnickiej, W. Bełzy, W. Chotomskiej, Cz. Janczarskiego
6.	I- IV 2024	Moja prababcia / mój pradziadek jest bohaterem – konkurs szkolny, wystawa	uczniowie kl. IV-VIII	-
7.	V- VI 2024	Jak nie czytam, jak czytam oraz Cała Polska czyta dzieciom	uczniowie kl. IV-VIII, zaproszeni goście	klasyka literatury polskiej i światowej
8.	X 2024	Narodowe Czytanie na bis	uczniowie goście: uczestnicy Dziennego Domu Senior+	J. Słowacki <i>Kordian</i>
9.	III 2024	Bezpieczny Internet – warsztaty	uczniowie kl. V b goście: uczestnicy Dziennego Domu Senior+	Ł. Wojtasik – seria <i>Sieciaki</i>

Projekt *Czytanie łączy... nie tylko pokolenia* jest ciekawą formą promowania czytelnictwa oraz zachęcania do sięgania po książkę każdego odbiorcę, zarówno seniora, jak i juniora. Jest okazją do ciekawych spotkań, wymiany doświadczeń i wzajemnego uczenia się od siebie, czego przykładem mogą być warsztaty przygotowane dla seniorów przez klasę V b pn. *Bezpieczny Internet*.

Dzięki tym spotkaniom zarówno dzieci, jak i seniorzy czy uczestnicy Środowiskowego Domu Samopomocy w ciekawy sposób spędzali czas. Zrozumieli, że czytanie może przynosić przyjemność i sprawiać radość. Spotkania odbywały się w miłej atmosferze przy kawie, herbacie; towarzyszyła im wzajemna wymiana drobnych (często samodzielnie przygotowanych) upominków, np. zakładkę do książek. W spotkania bardzo zaangażowali się nie tylko uczniowie naszej szkoły, ale również nasi goście, którzy niezwykle starannie przygotowywali się do spotkań z młodzieżą. Zarówno seniorzy, jak i uczestnicy zajęć ŚDS poczuli się potrzebni, mogli aktywnie spędzić czas i przekazać dzieciom swoje zamiłowanie do książek.

Te międzypokoleniowe spotkania były świetną okazją do integracji, przełamywania barier komunikacyjnych oraz budowania pozytywnych relacji między społecznością szkolną a różnymi lokalnymi instytucjami, dające nadzieję na dalszą owocną współpracę między-pokoleniową i instytucjonalną.

Bogusława Bałdzikowska – dyplomowany nauczyciel historii, politolog, pedagog specjalny, obecnie nauczyciel bibliotekarz w Publicznej Szkole Podstawowej nr 4 z Oddziałami Integracyjnymi w Starogardzie Gdańskim.

Emilia Jetka – nauczyciel mianowany, pedagog szkolny, obecnie bibliotekarz i nauczyciel historii w PSP nr 4 w Starogardzie Gdańskim.

Podróże przełamują bariery

Agnieszka Pilińska

W pierwszym tygodniu czerwca grupa uczniów z Ośrodka Szkolno-Wychowawczego nr 2 dla Niestyszących i Słabosłyszących w Wejherowie wzięła udział w wyjeździe edukacyjnym do Malagi. Przedsięwzięcie było realizowane w ramach projektu *Zagraniczna mobilność edukacyjna uczniów i kadry szkolnej. Poszerzanie horyzontów osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*.

Pobyt w Hiszpanii okazał się niezwykle wartościowym doświadczeniem dla uczestników wyjazdu, większość młodzieży odbyła swoją pierwszą zagraniczną podróż. Choć mogłoby się wydawać, że to właśnie zmiana miejsca będzie najważniejszym przeżyciem, prawdziwie przełomowe okazało się coś innego: spojrzenie na siebie, innych i otaczający świat z zupełnie nowej perspektywy.

Andaluzyjska Malaga stworzyła naszym uczniom wyjątkową okazję do integracji z hiszpańskimi rówieśnikami ze szkoły podstawowej w El Sexmo. Dzieci uczestniczyły w grach i zabawach budujących wzajemne relacje oraz w zajęciach języka angielskiego i hiszpańskiego, podczas których zaprezentowały informacje o Polsce oraz swoim regionie.

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

Dla uczniów z trudnościami komunikacyjnymi – zwłaszcza niestyszących i z afazją – było to ogromne wyzwanie, ale jednocześnie cenna lekcja pokonywania barier, a także własnych ograniczeń w praktycznych działaniach. Czy może być coś bardziej fascynującego dla młodego człowieka niż poczucie sprawczości?

Wspólne zajęcia z hiszpańskimi uczniami wypełnione były wzajemnym szacunkiem, serdecznością i empatią. Odmienne języki czy różnice kulturowe nie stanowiły przeszkody we wspólnym działaniu, pokazywały, iż pozytywne relacje można budować ponad granicami, opierając się na uniwersalnych wartościach.

Wyjazd do Malagi – jak mówią sami uczniowie – dał im szansę na znalezienie się w niecodziennych sytuacjach: pierwsza podróż samolotem, samodzielne zakupy w obcym języku, przemieszczanie się komunikacją miejską, nawiązywanie kontaktów z Hiszpanami czy prezentowanie własnych pomysłów. Codzienne aktywności wymagały od nich samodzielności, kreatywności oraz otwartości na nowe doświadczenia, a to właśnie one kształtują pewność siebie i gotowość do podejmowania wyzwań oraz dają szansę na przełamywanie barier.

W takich sytuacjach każdy młody człowiek, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, zaczyna wierzyć, że potrafi więcej niż myślał.

Projekt realizowany w ramach programu FERS pokazał, że edukacja włączająca jest możliwa również na poziomie międzynarodowym. Uczniowie niestyszący i uczniowie z afazją mogli doświadczyć nie tylko nowych możliwości edukacyjnych, ale przede wszystkim zmienić sposób postrzegania siebie i świata.

Agnieszka Pilińska – magister filologii polskiej i logopedii, absolwentka Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie; nauczyciel dyplomowany, od ponad 25 lat związana zawodowo z Ośrodkiem Szkolno-Wychowawczym nr 2 dla Niestyszących i Słabosłyszących w Wejherowie; specjalizuje się w pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi; jej wieloletnie doświadczenie zawodowe łączy wiedzę językoznawczą z praktyką terapeutyczną i dydaktyczną.

Przeciwdziałanie przemocy rówieśniczej

RÓWIEŚNICY [<https://rowiesnicy.fdds.pl>] to bezpłatny program profilaktyczny dla szkół podstawowych i ponadpodstawowych, którego celem jest przeciwdziałanie przemocy rówieśniczej. Program umożliwia prowadzenie zajęć edukacyjnych w klasach 7-8 szkół podstawowych i 1-2 szkół ponadpodstawowych oraz diagnozowanie zjawiska przemocy rówieśniczej w całej szkole. Zapisy są otwarte, na zgłoszenia czekamy do 30 listopada 2025 r.

Dlaczego warto zgłosić szkołę? Wzmocnisz nauczycieli (podniesiesz ich kompetencje w reagowaniu na trudne sytuacje wychowawcze); zbudujesz lepsze relacje (program wspiera solidarność i odpowiedzialność wśród uczniów); pokażesz, że twoja szkoła działa odpowiedzialnie (wyraźny sygnał, że bezpieczeństwo uczniów jest priorytetem); zdiagnozujesz problem (poznasz skalę przemocy rówieśniczej i cyberprzemocy w swojej szkole).

Co otrzymuje szkoła? Pakiet edukacyjny: 10 scenariuszy zajęć na 15 godzin lekcyjnych dla młodzieży. Dostęp do serialu #SPOTTED (6-odcinkowa historia oparta na realnych doświadczeniach młodzieży). Narzędzie do diagnozy przemocy – możliwość zbadania skali przemocy rówieśniczej i cyberprzemocy w całej szkole. Szkolenia online: webinariusze przygotowujące do realizacji programu. Certyfikaty dla nauczycieli realizujących program i dla szkoły. Dostęp do panelu szkoły – pobieranie materiałów, wypełnianie ewaluacji, wgląd w wyniki diagnozy.

źródło: <https://rowiesnicy.fdds.pl>

Fińska szkoła – przestrzeń zaufania, odpowiedzialności i samodzielności. Refleksje po job shadowingu w ramach programu Erasmus+

Aneta Tomasz-Majoch

(nauczycielka matematyki i języka niemieckiego, koordynatorka projektu),

Małgorzata Delikta

(nauczycielka języka angielskiego)

i Ewelina Bielińska (nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej)

Marcowa wizyta w Finlandii w Tornio, zrealizowana w ramach programu Erasmus+, była dla nas nie tylko podróżą geograficzną, lecz przede wszystkim – intelektualną i pedagogiczną. Przez pięć dni obserwowałyśmy pracę dwóch sąsiadujących szkół: **Hannulan koulu** (klasy 1-6) i **Putaan koulu** (klasy 7-9).

Każda z nich pokazała nam, jak wiele może zdziałać szkoła zbudowana na filarach **zaufania, samodzielności i odpowiedzialności**. Wróciłyśmy nie tylko z notatkami, zdjęciami i pomysłami, ale przede wszystkim z przekonaniem, że szkoła może być przestrzenią, w której uczniowie nie tylko nabywają nową wiedzę, ale też rozwijają umiejętności, za którymi stoją samodzielność, sprawczość i wewnętrzna motywacja. A wszystko to bez presji, rywalizacji i niepotrzebnej kontroli.

Szkoła jako bezpieczna przestrzeń... do bycia samodzielnym

W Hannulan koulu dzieci samodzielnie docierają do szkoły – pieszo, rowerem, autobusem – nawet z odległości 10 kilometrów. Śnieg, mróz, lód? To nie przeszkoda. Przeciwnie, to część rzeczywistości, w której dzieci uczą się funkcjonować uważnie i odpowiedzialnie. Rodzice nie wyręczają, szkoła nie chroni nadmiernie – ufają, że dziecko sobie poradzi. I ono rzeczywiście sobie radzi.

Każdy dzień zaczyna się od wspólnego rytuału: piosenki, rozmowy lub krótkiego ćwiczenia, które wprowadza dzieci w rytm pracy. Każde spóźnienie ucznia lub nieobecność odnotowywane są natychmiast w dzienniku elektronicznym o zabawnej nazwie *Wilma*. W przeciagu kilku minut sekretariat szkoły kontaktuje się z rodzicami dziecka i ustala powód spóźnienia lub nieobecności. Ze względu na bardzo chłodny klimat i tradycyjne codzienne morsowanie (także w szkole na zajęciach wf – *ice swimming* dla wszystkich dzieci od 5. roku życia) oraz pobyty w saunie uczniowie fińscy rzadko chorują. Na rodzicach spoczywa obowiązek uprzedzenia nauczyciela o nieobecności czy spóźnieniu dziecka.

W klasach panuje spokój, cisza i porządek – nie są one wymuszane dyscypliną, karaniem czy upominaniem. Na lekcjach dominuje **nauka przez działanie**, bez pośpiechu i porównań. Każde dziecko pracuje

w swoim tempie. Nie ma rankingów, nie ma presji. Jest czas na ruch, czytanie i odpoczynek. Obserwując zajęcia plastyczne w klasach młodszych, zauważyłyśmy, że w roku szkolnym uczniowie wykonują kilka projektów dosyć skomplikowanych oraz wielostopniowych. Projekty i prace umieszczane są w teczkach wraz ze zdjęciami projektu do wykonania. Dzięki temu nauczyciel nie musi za każdym razem na nowo wszystkiego tłumaczyć – dziecko otwiera swoją teczkę i kontynuuje projekt. Zajęcia plastyczne czy techniczne w szkole fińskiej są przede wszystkim ukierunkowane na **wszechstronny rozwój, kreatywność** i umiejętności manualne. Można sobie tylko wyobrazić nasze zdziwienie podczas zajęć w klasie 2, gdy uczniowie posługiwali się dużymi nożycami kra- wieckimi lub szli na korytarz, aby szydełkować czy wiązać węzły na makatce. W klasie i na korytarzach było mnóstwo prac wykonanych wcześniej przez uczniów, począwszy od prac plastycznych na papierze (wykonanych farbami, woskiem, stemplami czy pastelami), stoików na przybory do pisania oklejonych własnoręcznie wyszydełkowanym sznurkiem, własnoręcznie uszyte podusie, ozdobione przeplecionym przez tkaninę sznurkiem, które służą jako jasek na drzemkę śródlekcyjną, po własnoręcznie wyhaftowane zakładki do książek i makatki. Naszą uwagę przykuł projekt wymyślonego przyjaciela. Po wymyśleniu swojego towarzysza, który będzie przychodził z pomocą w trudnych chwilach, dzieci rysowały projekt pluszowej maskotki – przyjaciela. Następnie

projekt był zmniejszany lub zwiększany poprzez przerysowanie ołówkiem w 3D, tak, aby można go było wyciąć, uszyć z filcu i wypchać.

Ciekawostką jest również codzienne **zaangażowanie wszystkich** dzieci w klasie jako dyżurnych. Każde dziecko rano otrzymuje swoje zadanie, z którego w ciągu dnia wywiązuje się bez przypominania ze strony nauczyciela. Uczniowie m.in. sprawdzają obecność poprzez umieszczanie magnesów przy imieniu dziecka na tablicy, otwierają okna podczas wyjścia na przerwę, pilnują kolejki do mycia rąk przy każdym wyjściu/wejściu do sali, prowadzą mini rozgrzewkę z ćwiczeniami fizycznymi przed pójściem na lunch albo przesuwały magnesy na planie lekcji, oznaczając zajęcia, które się już odbyły. Podobnie, podczas przerw w wypożyczalni sprzętów zimowych do zabawy na boisku to uczniowie obsługują wypożyczanie, dbają o zwrot sprzętów i karteczek-bonów na wypożyczenie. Zatem każde dziecko czy nastolatek każdego dnia w trakcie zajęć oraz przerw uczy się **odpowiedzialności i samodzielności**, wykonując przeróżne czynności.

Rodzic jako partner – nie kontroler, nie wyręczyciel

Zaufanie okazuje się być jednym z kluczowych słów, które opisują fiński model edukacji. Ufa się dzieciom – że potrafią, że chcą, że dadzą radę. Ufa się też rodzicom – że wspierają swoje dzieci w nauce. Przykład? Zadanie domowe z czytania nie jest sprawdzane przez nauczyciela. Wystarczy podpis rodzica, że dziecko ćwiczyło. Jeśli taki podpis się nie pojawi – szkoła zaprasza rodziców na rozmowę, wspólnie z nauczycielem i specjalistami. To nie kara, to troska o dziecko i jego rozwój. W Finlandii **nauczyciel wspiera proces nauczania, ale nie ponosi odpowiedzialności za to, czy dziecko się nauczy. To odpowiedzialność dziecka – przy wsparciu rodziny**. Brzmi odważnie? Ale działa.

Spokój zamiast stresu. Współpraca zamiast rywalizacji

W starszych klasach w Putaan koulu widoczna była kontynuacja tego samego podejścia. Lekcje miały stałą strukturę: sprawdzenie pracy domowej, omówienie zadań przez nauczyciela i samodzielne sprawdzenie przez uczniów ich poprawności, wprowadzenie nowego materiału, praca zespołowa. Nauczyciel nie odpytywał przy tablicy, nie punktował błędów, a kartkówki na początku lekcji były pisane przez uczniów spokojnie bez ściągania i marudzenia. Uczniowie pracowali w parach oraz grupach – krzesa i stoły na kółkach pozwalały na szybkie i ciche łączenie się w zespoły. Nauczyciel podchodził do uczniów, słuchał, a w razie potrzeby wyjaśniał.

Nie widziałyśmy sal komputerowych, za to dosyć często – mobilne wózki z laptopami. Nauka była osadzona

w realnym działaniu, a nie w suchym przekazie. Uczeń był **aktywnym uczestnikiem**, a nie biernym odbiorcą.

Dzięki pracy zespołowej uczniowie uczyli się od siebie wzajemnie (*peer learning*), rozwijali kompetencje społeczne i przede wszystkim robili to cicho. Przykładem takiego uczenia się były zajęcia plastyczne w klasach młodszych. Jeśli dzieci nie wiedziały, jak wykonać zadanie, najpierw pytały swoich rówieśników i prosiły o pomoc. Wiązało się to z dość dużym ruchem uczniów w klasie, na korytarzu czy pomiędzy grupami, ale czyż w nauce nie chodzi właśnie o to, aby **uczyć się przez działanie**?

Podobnie podczas lekcji języka angielskiego, gdzie jednym z zadań dla ucznia było dyktowanie wybranego fragmentu czytanki innemu uczniowi. Po zakończeniu dyktowania, uczeń z wielką satysfakcją sprawdzał poprawność zapisu w zeszytach kolegi czy koleżanki, a wskazane błędy poprawiał, literując słowo poprawnie w języku angielskim. *Peer learning* towarzyszyło uczniom niemal na każdej lekcji. Praca w grupach jest stałym elementem na lekcjach w szkole fińskiej. Uczniowie wspólnie rozwiązują zadania matematyczne, wykonują projekty i doświadczenia chemiczne, ustalają wspólnie listy słówek w języku angielskim czy szwedzkim, których uczą się w klasach starszych.

W szkole są obecni asystenci – młodzi dorośli, którzy czekając na rozpoczęcie nauki na uczelniach lub w wojsku, podejmują pracę w szkole. Towarzyszą oni uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi lub dzieciom imigrantów, które mają trudności w szkole. Asystent często pomaga uczniowi, prowadząc zajęcia indywidualne w wyznaczonych miejscach na korytarzu lub półpiętrze. Nauczyciele prowadzący zajęcia z całą klasą ustalają, czy dany materiał lub aktywność będzie odpowiednia dla ucznia; jeśli zadanie czy zagadnienie przekracza jego możliwości, to nauczyciel wskazuje dziecku zagadnienie/aktywność do pracy wspólnie z asystentem w klasie lub na korytarzu. Ze względu na dużą ciszę panującą w szkole i na korytarzach (nawet podczas przerw oraz wychodzenia na boisko), nauka w takich wydzielonych miejscach poza salami lekcyjnymi wydaje się sprzyjać uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi czy z zaburzeniami zachowania.

W każdy piątek w szkole w klasach młodszych pomagają wolontariusze – emeryci.

Ocena jako informacja zwrotna, nie kara

Oceny nie są najważniejsze. Uczniowie piszą bardzo często krótkie testy, które potem wraz z nauczycielem omawiają. W klasach 1-6 nie ma ocen cyfrowych. Jest informacja zwrotna: co dziecko robi dobrze, a nad czym warto popracować. W klasach 7-9

pojawiają się stopnie w skali 4-10, ale nie są jedynym ani najważniejszym wskaźnikiem. Nauczyciele fińscy podczas przygotowania dłuższych testów czy prac klasowych często umieszczają na ostatniej stronie miejsce na samoocenę ucznia oraz wyjaśnienie, w jaki sposób i ile czasu uczeń poświęcił na przygotowanie się. Jedną z nauczycielek opowiedziała nam także o zainteresowaniu ocenami ze strony uczniów, którzy pomimo ocen widocznych w dzienniku elektronicznym, systematycznie proszą nauczycieli o informacje zwrotne: jak sobie radzę? czy zmierzam w dobrym kierunku? jak mogę się poprawić? Rozmowa taka jest możliwa właśnie ze względu na partnerskie traktowanie ucznia – wspomaga ono **poczucie wartości i odpowiedzialności dziecka**: *skoro traktuje się mnie poważnie, to wymaga ode mnie to poważnego podejścia do moich spraw*. Na ocenę wpływa nie tylko wynik testu, ale też **systematyczność, zaangażowanie i umiejętność współpracy**. Uczeń, który nie napisał testu najlepiej, ale przez cały rok pracował, może otrzymać wyższą ocenę. Bo oceniana jest postawa, a nie tylko efekt końcowy. Uczeń wie, że jego zaangażowanie ma znaczenie i rozumie, że ocena nie jest karą, lecz informacją zwrotną.

Oceny **nie służą karaniu**. Nie są też motywatorem poprzez strach. Są narzędziem rozmowy i refleksji – dla ucznia oraz jego rodzica.

Przestrzeń, która sprzyja – fizycznie i emocjonalnie

Fińska szkoła to normalne układy ławkowo-klasowe, frontalne ustawienie stolików i pomimo tego – mądrze zorganizowana przestrzeń: wygodne siedziska na korytarzach, mobilne meble w klasach oraz miękkie ławki i strefy relaksu dla nauczycieli. Pokój nauczycielski to miejsce pracy, ale i regeneracji, z kuchnią, kanapami oraz... puzzlami. Nauczyciele opowiedzieli nam, że w ciągu roku wspólnie układają dziesięć pudełek po 1000 elementów. To nie detal – to kultura pracy, w której relacje i dobrostan są równie ważne, jak wiedza i obowiązki.

Indywidualizacja, nie uniformizacja

Ważną rolę odgrywa system wsparcia ucznia w modelu trzystopniowym. Od zwykłej modyfikacji metod pracy przez nauczyciela (więcej zachęty i uwagi), przez wsparcie nauczyciela wspomagającego, aż po zajęcia w małych grupach lub indywidualne z nauczycielem specjalnym. Wszystko po to, aby dziecko rozwijało się w swoim tempie i po wyrównaniu trudności mogło wrócić do grupy. Nauczyciele fińscy traktują swoich podopiecznych jak partnerów, uczniowie od najmłodszych lat mówią do swoich nauczycieli po imieniu. Sprzyja to **budowaniu relacji, zmniejsza dystans**, a nawet – jak wyznała nam jedna z nauczycielek – ma bardzo pozytywny

wpływ na zachowanie uczniów. Przy takim podejściu obu stron rozmowa dotycząca postępów w nauce i zachowaniu najczęściej sprowadza się do omówienia, od czego dziecko zaczynało, w jakim punkcie jest teraz i w jakim kierunku zmierza. Wydaje się zatem, że takie właśnie podejście umożliwia nie tylko ocenę kształtującą, ale przede wszystkim **rozwój odpowiedzialności** za własne zachowanie i postępy w nauce u uczniów. Jednym z elementów sprzyjającym takiemu podejściu jest także powiązanie zachowania oraz aktywności podczas lekcji z ocenami bieżącymi. Dzięki temu, dzieci bardzo szybko **uczą się i rozumieją**, że brak odrobionych zadań domowych, niewłaściwe zachowanie czy niewykonywanie poleceń będzie miało konsekwencje. Który nastolatek czy dziecko lubi wychodzić z sali pełnej rówieśników na zajęcia w klasie specjalnej, gdzie lekcje prowadzi wysoko wykwalifikowany nauczyciel specjalny, a zajęcia odbywają się w grupie 2-4 uczniów?

Szczególną rolę w rozwijaniu kompetencji i nauki odpowiedzialności pełni **doradca zawodowy**: od wczesnych lat prowadzi z uczniami rozmowy, które pomagają im odkrywać mocne strony oraz predyspozycje. Decyzje o dalszej drodze (liceum czy szkoła zawodowa) są podejmowane świadomie. Bez testów, egzaminów, rankingów i „pasków”. Zamiast tego: rozmowa, refleksja oraz świadomy wybór dalszej ścieżki.

Bezpieczeństwo jako wspólna odpowiedzialność

W odwiedzonych przez nas szkołach całość organizacyjna budynków, wspólnych przestrzeni i zachowania się zarówno nauczycieli, uczniów, jak i obsługi jest ukierunkowana na zapewnienie bezpieczeństwa. Drzwi do budynku były zabezpieczone kodem, należało poczekać na umówionego w danym dniu nauczyciela, abyśmy mogły wejść. Większość pomieszczeń jest zamknięta od zewnątrz, także sale lekcyjne oraz pokój nauczycielski. Nauczyciele zawsze mają przy sobie klucze, aby w razie potrzeby wejść do pomieszczenia. Natomiast wyjście jest możliwe w każdej chwili. Nauczyciele dysponują także gwizdkami przyklejonymi do kluczy, aby użyć ich w razie potrzeby bez konieczności podnoszenia głosu. Elementem bezpieczeństwa jest także rozbudowany system telefonów wewnętrznych w szkole. Niemal w każdym pomieszczeniu znajduje się szafka z telefonem stacjonarnym i spisem numerów telefonów do innych pomieszczeń. Nauczyciel, asystent czy opiekun ucznia może więc bardzo szybko przekazać informację lub sprawdzić, czy uczeń dotarł w wyznaczone miejsce. Podczas przerw na boisku szkolnym nad bezpieczeństwem uczniów czuwa zatrudniony w tym celu personel.

Wnioski na teraz – co możemy zrobić?

Fińska szkoła nie jest idealna. Ale jest mądra. Jest spójna. I jest pełna zaufania. Wychowuje dzieci do odpowiedzialności, samodzielności, współpracy. To nie system oparty na presji, lecz edukacja na wartościach. Tutaj nie wprowadza się zmian dla wyników w rankingach, ale z myślą o dobrostanie uczniów i efektywności nauczania, bo wszystkie szkoły są dobre oraz równe – nie ma potrzeby chwalenia się i rywalizowania.

Czy możemy się tego nauczyć? Tak.

Wystarczy, że zaczniemy:

- uczyć odpowiedzialności i sprawczości od pierwszych klas
- traktować ocenę jako informację zwrotną, nie jako karę
- zachęcać do współpracy zamiast rywalizacji
- tworzyć przestrzeń, które sprzyjają skupieniu i relacjom
- wzmocnić doradztwo zawodowe jako narzędzie wspierania ucznia.

Być może nie musimy zmieniać całego systemu. Wystarczy, że zmienimy **myślenie o tym, czym ma być szkoła i dla kogo**.

Prezentacja z wizyty w Finlandii jest dostępna pod adresem: <https://tiny.pl/1zkttjs>.

Erasmus+ w Zespole Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich w Gdańsku

Anna Pawelec,
koordynatorka projektu

W dniu 22 maja 2025 r. w naszej szkole odbyło się podsumowanie stażu zagranicznego, w którym wzięło łącznie dziewiętnastu uczniów i uczennic w ramach projektu Erasmus+ 2024-1-PL01-KA121-VET-000214135 *Kształcimy się zawodowo w Hiszpanii*.

Uczniowie zaprezentowali efekty nabytych umiejętności, przygotowując degustację hiszpańskich potraw oraz prezentację i scenki językowe w formie multimedialnej. W wydarzeniu uczestniczyli m.in. przedstawiciele branży, rodzice, absolwenci i reprezentantka PCEN.

Uczestnicy i uczestniczki projektu zdobywali doświadczenie w renomowanych restauracjach oraz hotelach. Praca pod okiem doświadczonych tutorów pozwoliła im rozwijać umiejętności w zakresie gastronomii i hotelarstwa – szczególnie w przygotowywaniu owoców morza oraz dbaniu, aby pobyt w części mieszkalnej hotelu był doskonałym doświadczeniem. Mieli okazję poznać tradycyjne dania kuchni hiszpańskiej, takie jak *tapas* (m.in. *croquetas*, *calamares*), *paella* czy *crema catalana*. Hiszpańscy opiekunowie praktyk wysoko ocenili zaangażowanie, punktualność oraz chęć do nauki naszych uczniów i uczennic.

Fot. Archiwum szkolne

Wyjazd był również szansą na poznanie lokalnej kultury i obyczajów. Uczniowie uczestniczyli w przygotowaniach do święta *Las Fallas*, oglądali barwne figury, pokazy pirotechniczne oraz pokazy fajerwerków. Zwiedzili także malownicze miejsca regionu: Calpe i Altea, gdzie podziwiali krajobrazy, zabytki oraz hiszpańską architekturę. Chętnie korzystali z bogatej oferty kulturowej Walencji nie tylko podczas wspólnego zwiedzania, ale również w trakcie czasu wolnego.

Udział w projekcie pozwolił młodzieży nie tylko na rozwój zawodowy, lecz także językowy i osobisty – stażyci oraz stażystki uczyli się funkcjonowania w środowisku międzynarodowym, pracy zespołowej i otwartości na nowe doświadczenia.

Materiał został zrealizowany przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej; Komisja Europejska oraz Narodowa Agencja Programu Erasmus+ nie ponoszą odpowiedzialności za umieszczoną w materiałach zawartość merytoryczną.

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

Fot. Archiwum szkolne

Jak stworzyć szkołę zjednoczoną w różnorodności? Doświadczenia Szkoły Podstawowej nr 1 im. Mariusza Zaruskiego w Gdańsku z realizacji projektu FERS 2021–2027

Małgorzata Biernat i Patrycja Jarmuszcak

Wyobraźmy sobie szkołę, w której różnice kulturowe, językowe i społeczne nie są barierą, lecz źródłem siły, inspiracji i wzajemnego szacunku. Szkołą, która uczy nie tylko poszczególnych przedmiotów, ale przede wszystkim – empatii, współpracy i uważności na drugiego człowieka. Taką wizję miała społeczność Szkoły Podstawowej nr 1 im. Mariusza Zaruskiego w Gdańsku, rozpoczynając realizację projektu *Zagraniczna mobilność edukacyjna kadry edukacji szkolnej* w ramach programu FERS 2021–2027 pod hasłem *Jak stworzyć szkołę zjednoczoną w różnorodności?*

To nie był projekt na papierze. Był to intensywny proces przemiany, w którym nauczyciele stali się liderami zmiany. Poprzez udział w zagranicznych mobilnościach – na Cyprze, Krecie, Malcie czy we Włoszech – poszerzali swoje kompetencje językowe, poznawali inne kultury i systemy edukacyjne, czerpali z europejskiej różnorodności oraz przywozili inspiracje, które przekładali na działania w szkole. Dzięki temu nasza placówka zmie-

niała się nie tylko organizacyjnie, ale przede wszystkim – mentalnie i kulturowo.

Szkoła, w której chce się być

Dla nikogo nie jest tajemnicą, że poczucie bezpieczeństwa, akceptacji i radości z przebywania w danym miejscu jest kluczem do osobistego rozwoju. Właśnie dlatego jednym z celów projektu było przekształcenie szkoły z instytucji w miejsce, które rzeczywiście przypomina dom: przyjazne, pełne wsparcia i otwarte na różnorodność.

W ciągu półtora roku w gdańskiej *Jedynce* zrealizowano ok. 120 przedsięwzięć edukacyjno-wychowawczych, które znacząco wykraczały poza standardową ofertę szkoły. Były to zarówno działania dydaktyczne, wychowawcze, jak i środowiskowe, w tym liczne działania outdoorowe, odbywające się poza budynkiem szkoły, w bezpośrednim kontakcie z poznawanym środowiskiem (m.in. aktywności w parkach i lasach), a także wydarzenia integrujące społeczność, takie jak Dzień Czekolady, poznawanie kuchni różnych krajów poprzez samodzielne

Rajd rowerowy

Park Oliwski

Fot. Archiwum szkolne

przygotowanie potraw w szkolnej pracowni, zabawy w Gratosferze, rajdy rowerowe czy wycieczki.

Wiele z działań outdoorowych realizowało tematy proekologiczne oraz było okazją do poznawania lokalnego środowiska społecznego, małej ojczyzny (topografii i historii Gdańska), a także do przybliżenia postaci znanych gdańszczanek i gdańszczan – żyjących dawniej, ale także współcześnie. A miasto nad Motławą w czasie swej ponad tysiącletniej historii zamieszkiwali i współtworzyli ludzie o różnym pochodzeniu. Wielokulturowość stała się mocną stroną Gdańska, jego bogactwem. Ten historyczny przykład jest niewątpliwą inspiracją dla współcześnie zamieszkujących nasz gród.

Nie zabrakło też wydarzeń symbolicznych (powitania wiosny oraz celebrowania Dnia Chłopaka czy Dnia Kobiet), które budowały poczucie wspólnoty i przyjemne skojarzenia z życiem szkolnym. W centrum uwagi znalazło się także rozpoznawanie oraz praca z emocjami – zarówno u uczniów, jak i nauczycieli.

Program Zielonej Edukacji w Gdańsku

Jedna z klas młodszych przystąpiła do pilotażowego Programu Zielonej Edukacji w Gdańsku, skierowanego do uczennic i uczniów wszystkich etapów edukacyjnych. To miejskie przedsięwzięcie z zakresu edukacji ekologicznej i klimatycznej, którego koordynatorem jest Hevelianum¹.

Uczestnicząca w programie klasa pod kierunkiem wychowawczynie i po przeprowadzeniu diagnozy potrzeb przez cały rok realizowała zadania poszerzające podstawę programową. Celem działań było rozwinięcie kompetencji z zakresu wiedzy o środowisku tak, aby dzieci rozumiały, jak funkcjonuje natura i prezentowały w codziennym życiu postawy proekologiczne. Ważnym elementem tego projektu był częsty kontakt bezpośredni ze światem przyrody i doświadczanie go podczas zajęć w terenie.

Głównym tematem, wokół którego skupiały się działania, stała się woda. Uczennice i uczniowie uświadomili sobie, jak niewiele wody słodkiej jest na naszej planecie oraz jak mała jej część jest na tyle czysta, aby można było ją pić. Zrozumieli również, jakie błędy w zagospodarowaniu przestrzennym w miastach popełniają ludzie w odniesieniu do gospodarowania wodą opadową i co należy zrobić, aby to zmienić. Wiedzę o tych zagadnieniach, pozyskiwaną także z licznych materiałów multimedialnych, wspierały przeprowadzane doświadczenia, podczas których dzieci obserwowały, np. jak zachowuje się woda na mocno wysuszonej glebie, a jak – na betonowym chodniku czy asfaltowej jezdni. Ważnym elementem takich doświadczeń były wnioski wynikające z obserwa-

cji, m.in. dotyczące wprowadzenia zmian w projektowaniu miast.

Te konkluzje wspierane były wizytą w miejscach, które już odpowiadają na nowe wyzwania klimatyczne. Takim przykładem są powstające w Gdańsku ogrody deszczowe. Uczennice i uczniowie z *Jedynki*, korzystając z oferty Bałtyckiego Festiwalu Nauki, obejrżeli piękny ogród deszczowy sąsiadujący z Politechniką Gdańską. Naukowczynie z tej uczelni wyjaśniła dzieciom, jak funkcjonuje to miejsce, jakie są korzyści z jego powstania, a także jakie badania są tam prowadzone. To ważne doświadczenie, bo możliwe również do wprowadzenia w ogrodach przydomowych i na działkach, czyli do bezpośredniego zastosowania w życiu młodych ludzi. A najważniejsza jest świadomość problemu, którą dzieci poniosą w dorosłość. Może ktoś z nich zostanie architektem albo planistą i nabyte doświadczenia zastosuje w swojej pracy dla dobra naszej planety oraz dla dobra ludzkości.

Ogród deszczowy na Politechnice Gdańskiej

Dzień Europy – wiedza i rozwój kompetencji społecznych

Jednym z wydarzeń, wpisujących się w bogaty kalendarz działań wykraczających poza tradycyjne ramy edukacyjne, były szkolne obchody Dnia Europy. Klasy szóste i siódme w kreatywny sposób zaprezentowały rys geograficzny, historyczny i kulturowy dwunastu krajów Unii Europejskiej, tworząc nie tylko plakaty czy prezentacje, lecz również częstując odwiedzających stoiska potrawami charakterystycznymi dla danego kraju. Wspólne świętowanie, konkursy oraz taniec integracyjny (belgijka) stworzyły atmosferę radości i zaangażowania, jednocześnie wspierając rozwój kompetencji społecznych oraz międzykulturowych. To przedsięwzięcie było wyjątkową okazją do promowania idei otwartości, szacunku i różnorodności kulturowej wśród uczniów.

Lekcja języka niemieckiego

Lekcja języka niemieckiego

Lekcja języka niemieckiego

Strefa Relaksu – wspólna przestrzeń, wspólna praca

Najbardziej znaczący efekt projektu to Strefa Relaksu – przestrzeń stworzona przez uczniów i nauczycieli podczas ferii zimowych. Trudno nawet rozdzielić, komu przypisać autorstwo poszczególnych działań. Młodzież pod kierunkiem nauczycielek, wykorzystując czas ferii zimowych, zaprojektowała i wykonała murale na ścianach, zbudowała meble, a w szkolnej pracowni krawieckiej uszyła poduszki.

Strefa Relaksu to nie tylko przytulne miejsce odpoczynku, ale przede wszystkim symbol partnerstwa i zaangażowania całej społeczności szkolnej. O suc-

cie tego przedsięwzięcia świadczy fakt, że już pojawili się naśladowcy, którzy chcieliby stworzyć coś podobnego – bo dobre pomysły rozprzestrzeniają się szybko.

Strefa relaksu

Strefa relaksu

Nauczyciele przygotowani na różnorodność

Jednym z kluczowych wyzwań projektu było przygotowanie kadry pedagogicznej do pracy z uczniami z doświadczeniem migracyjnym oraz budowanie umiejętności integracyjnych. Nauczyciele, uczestnicząc w międzynarodowych kursach językowych i kulturowych, nie tylko rozwijali swoje kompetencje językowe, dydaktyczne czy merytoryczne, ale również otwierali się na inne perspektywy poprzez kontakt z nauczycielami z różnych krajów oraz możliwość wymiany doświadczeń, pomysłów i poglądów edukacyjnych.

Zakończenie – ale nie koniec drogi

Teraz, gdy zakończyła się realizacja unijnego projektu, przyszedł czas podsumowań, ewaluacji, refleksji...

Jak przyznają koordynatorki ze Szkoły Podstawowej nr 1 im. Mariusza Zaruskiego w Gdańsku, Magdalena Chmielewska i Grażyna Laska, realizacja projektu była dla środowiska szkolnego iskrą mobilizującą do podjęcia dodatkowych działań edukacyjnych. Niewątpliwie świadczy o tym liczba przedsięwzięć. Było ciekawiej

¹ O inicjatywie Hevelianum pisaliśmy więcej w nr 130/131 „Edukacji Pomorskiej”, w artykule *Nowoczesna edukacja na miarę wyzwań współczesnego świata, czyli jak zbudować świadomość ekologiczną wśród młodych pokoleń* autorstwa Moniki Mikołajczyk (s. 17-19), <https://tiny.pl/4w-3zk3>.

POMORSKA BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA

i różnorodnie, a przede wszystkich inspirująco – to bagaż, który warto ponieść dalej...

Jak głosi łacińska sentencja, *Non scholae sed vitae discimus* (*Nie uczymy się dla szkoły, lecz dla życia*). A to, czego nauczyliśmy się w trakcie tego projektu, pozostanie z nami na długo. Bo szkoła to nie mury – to ludzie. A ludzie, którzy potrafią uczyć się razem i od siebie nawzajem, naprawdę mogą zmieniać świat.

Więcej informacji o realizacji projektu znajdują się na stronie internetowej Szkoły Podstawowej nr 1 w Gdańsku: <https://tiny.pl/gsq5ht91>.

Małgorzata Biernat – społeczniczka, aktywistka organizacji pozarządowych, radna dzielnicy; nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej i wychowania przedszkolnego w Szkole Podstawowej nr 1 im. Mariusza Zaruskiego w Gdańsku; autorka i realizatorka projektów edukacyjnych oraz konkursów wojewódzkich dla dzieci i młodzieży; w swojej pracy w szczególności promuje wiedzę o Gdańsku.

Patrycja Jarmuszcak – absolwentka filologii polskiej na Uniwersytecie Wrocławskim oraz na Uniwersytecie Gdańskim; nauczycielka języka polskiego w SP nr 1 w Gdańsku; pasjonuje się kulturą języka; poza pracą chętnie podróżuje, odkrywając nowe miejsca i kultury, które stanowią dla niej źródło inspiracji w życiu zawodowym oraz prywatnym.

15 lat Pomorskiej Biblioteki Pedagogicznej w Pomorskiej Bibliotece Cyfrowej

Beata Korpyta i Katarzyna Podobińska,
Pomorska Biblioteka Pedagogiczna w Gdańsku

Pomorska Biblioteka Pedagogiczna powstała w 1946 r. jako Centralna Biblioteka Pedagogiczna Kuratorium Gdańskiego z inicjatywy Kazimierza Jasiułańca, Okręgowego Wyzytatora Bibliotek, na bazie księgozbioru gromadzonego przez niego i nieoficjalnie udostępnianego już od 1945 r. Dzięki utrzymanemu pomieszczeniu przy ul. Marii Skłodowskiej-Curie w Sopocie oraz niewielkim dotacjom Ministerstwa Oświaty we wrześniu 1946 r. nastąpiło uroczyste udostępnienie zbiorów nauczycielom Trójmiasta i studentom oliwskiego Pedagogium. Od tamtej pory Biblioteka wzbogacała się o kolejne książki oraz czasopisma, związane z szeroko pojętymi naukami pedagogicznymi. I choć od wielu lat z Biblioteki mogą korzystać wszyscy chętni, jej główny profil to pedagogika, psychologia oraz socjologia.

Od 2010 r. Pomorska Biblioteka Pedagogiczna w Gdańsku jest partnerem projektu Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej. W związku z tym rozpoczęliśmy digitalizację naszych zbiorów. Głównym koordynatorem projektu jest Biblioteka Politechniki Gdańskiej, a uczestniczy w nim 20 bibliotek i instytucji.

Postęp cywilizacyjny oraz coraz większy udział zdalnych form pracy i nauki uwidacznia znaczenie dostępu online do zasobów źródłowych czy publikacji. Dobitnie pokazał to niedawny okres zagrożenia epidemiologicznego, gdy uczniowie, nauczyciele, studenci oraz pracownicy naukowci musieli pozostać w domach i mogli korzystać wyłącznie z zasobów wiedzy dostępnej w sieci. Znaczenie bibliotek cyfrowych i ich zasobów okazało się bezcenne.

Pomorska Biblioteka Pedagogiczna w Gdańsku nie ma odpowiedniego sprzętu do bezpiecznego skanowania (skaner książek oraz czasopism) i dlatego korzysta z uprzejmości Pracowni Digitalizacji PG.

Pomorska Biblioteka Pedagogiczna posiada bardzo bogate zbiory (książki, starodruki, unikalne dokumenty życia społecznego, szczególnie dotyczące oświaty pomorskiej i regionu, rękopisy prac magisterskich i dyplomowych,

kroniki szkolne, podręczniki szkolne, czasopisma i inne materiały dotyczące edukacji), z których dzięki digitalizacji może korzystać wielu studentów, nauczycieli, naukowców oraz uczniów, wykorzystując je w swojej codziennej pracy zawodowej czy naukowej. Do Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej dodaliśmy 914 zdigitalizowanych zbiorów (stan na czerwiec 2025 r.).

Największy zbiór stanowią stare książki i dokumenty. Można wśród nich znaleźć starodruki, takie jak *Constitutie Seymu Walnego ordynaryjnego szesc niedzielnego w Grodzie* (1678), *[Uniwersał Michała Stefana Radziejowskiego]* (1696), czy *Actum in Curia Regia Varaviensi [...]*¹ (1678).

Na co dzień starodruki są przechowywane i zabezpieczone w magazynie w specjalnych pudłach, dlatego chętnych do ich obejrzenia zachęcamy do zapoznania się z nimi właśnie poprzez PBC.

Ponieważ najliczniejszą grupą naszych zbiorów są książki związane z pedagogiką, wśród zbiorów zdigitalizowanych oczywiście pojawiły się m.in. *Jak kochać dziecko : internat, kolonie letnie* Janusza Korczaka (1929), obie części *Chowanny* Bronisława Trentowskiego (1945-1946) czy *Domy dziecięce : metoda pedagogiki naukowej, stosowana w wychowaniu najmłodszych dzieci* Marii Montessori (1913). Nie brakuje podręczników do różnych przedmiotów: *Algebra : dla klasy IV gimnazjalnej* Jerzego Miłutowicza (1936), *Dźwięk : śpiewnik dla szkół powszechnych* Feliksa Dziubana (1924), *Higiena szkolna : podręcznik dla kierowników szkół, nauczycieli i lekarzy szkolnych* pod red. Stanisława Kopczyńskiego (1933) czy tzw. *bryków* (przedwojennych – warto mieć to na uwadze): *Bolesław Prus : Lalka [...]* (1931), *„Eliza Orzeszkowa : Nad Niemnem [...]* (1930), *„Henryk Sienkiewicz : Quo vadis [...]* (1925) – wszystkie w opracowaniu Zbigniewa Zatorskiego.

¹ Podane tytuły są jedynie przykładowe, Pomorska Biblioteka Pedagogiczna zamieściła w PBC znacznie więcej materiałów z wymienionych grup.

Jakie zalety ma digitalizacja?

Wśród wielu zalet digitalizacji można wymienić:

- zapewnienie lepszego dostępu do nieznanych lub rzadko wykorzystanych kolekcji
- zapewnienie lepszych funkcji wyszukiwania i przeglądania kolekcji zdjęć
- tworzenie zbiorów łatwych do wykorzystania w edukacji
- wspieranie rozwoju wiedzy, pokreślenie znaczenia i zrozumienia dziedzictwa kulturowego
- umożliwienie zachowania zbiorów dla przyszłych pokoleń przez wprowadzenie formatu cyfrowego.

Po co digitalizujemy?

Najważniejsze powody to:

1. Ochrona zbiorów przed:
 - kradzieżami
 - zniszczeniami celowymi
 - żywiołami
 - kwaśnym papierem
 - naturalnym zużyciem książek.
2. Udostępnianie zbiorów:
 - jedna książka – wielu chętnych
 - dostęp zdalny
 - wypożyczenia międzybiblioteczne
 - retrokonwersja.

Etapy procesu digitalizacji

1. Przygotowanie materiałów do digitalizacji:
 - selekcja materiałów w magazynie
 - ocena przydatności do digitalizacji, w tym stan techniczny i prawa autorskie
 - ustalenie priorytetu
 - opracowanie opisu obiektu elektronicznego.
2. Digitalizacja:
 - przygotowanie książki
 - przygotowanie skanera
 - skanowanie
 - przesłanie surowych plików do obróbki w programie Photoshop.
3. Obróbka plików:
 - kontrola jakości plików
 - obróbka/przycinanie
 - nadanie nazwy i formatu plików (archiwizacyjne: tiff, bmp, xml; prezentacyjne: jpeg, pdf, html)
4. Archiwizacja i udostępnianie:
 - nagranie plików na nośnik: optyczny / taśmowy / matrycę dyskową
 - wykonanie drugiej kopii bezpieczeństwa
 - przetworzenie plików do formatu udostępniania
 - OCR – optycznie rozpoznawanie tekstu
 - umieszczenie plików w Bibliotece Cyfrowej
 - linkowanie wersji zdigitalizowanej do opisu w katalogu centralnym NUKAT.

O tym się mówi

W kolekcji PBP w Pomorskiej Bibliotece Cyfrowej nie brakuje literatury pięknej – znajdują się tam m.in. *Dzieła Józefa Korzeniowskiego*, t. 1-12 (1876), *„Poezje” Kazimierza Tetmajera*, t. 1-4 [1923] czy dzieła Byrona w oryginale, t. 1-5 (1866).

Nasze najbardziej unikalne zbiory w PBC to z pewnością rękopisy: zeszyty szkolne z tajnych kompletów i kroniki szkolne sięgające XIX w.: *Kronika Publicznej Szkoły Podstawowej w Rowie*, *Kronika jednoklasowej szkoły powszechnej w Jabłuszku* czy *Księga ocen sprawowania się i postępów w nauce uczniów w roku szkolnym 1933/1934 z Kokoszkowych*. Warto sprawdzić w nich, czego się uczono, można też poznać uwagi nauczycieli i oceny uczniów.

Mamy nadzieję kontynuować digitalizację naszych zbiorów oraz umieszczanie ich w Pomorskiej Bibliotece Cyfrowej.

KONKURS

"RAZEM W RÓŻNORODNOŚCI – EDYCJA 2025"

Konkurs Razem w różnorodności – edycja 2025 rozstrzygnięty

W ramach zmagających konkursowych 20 zespołów uczniów z 18 szkół podstawowych województwa pomorskiego, pod opieką nauczycieli, przygotowało i zrealizowało projekty edukacyjne na temat różnorodności. Powstały gry edukacyjne, zabawy, przedstawienia i wystawy, nagrania wywiadów i filmy. Jury przyznało I miejsce reprezentantom Szkoły Podstawowej nr 31 w Gdyni za projekt „GRA Neurobiznes”, koordynowany przez Dorotę Bujak i Edytę Rutkowską. Natomiast II miejsce zajęli uczniowie Szkoły Podstawowej im. A. Majkowskiego w Nowej Karczmie za projekt „POD(Rożni)CZE Wędrowniki z Książkami” (koordynatorka: Ewa Kleist). Gratulujemy!

M.B.-U.

Pamiętasz beztroską zabawę sprzed lat? Przywróć ją z Gratosferą!

GratoSfera to projekt stworzony z myślą o potrzebach współczesnych dzieci. Wyciągamy najmłodszych ze świata cyfrowego i przywracamy im aktywności pełne dziecięcych przygód i kreatywności. Działamy w duchu ekologii i upcyklingu, edukujemy, prowadzimy warsztaty i pomagamy w zaaranżowaniu bezpiecznej przestrzeni do zabawy w placówkach edukacyjnych i wszędzie tam, gdzie są najmłodszy. Poznaj GratoSferę: www.gratosfera.pl.

źródło: www.gratosfera.pl

REFORMA26 KOMPAS JUTRA

Rządowy portal **REFORMA26 KOMPAS JUTRA** (<https://reforma26.men.gov.pl>) został uruchomiony w związku z opracowywanymi zmianami w oświacie. Znajdziemy tu podstawowe informacje na temat planowanej reformy programowej, aktualności, a także osobne sekcje przygotowane z myślą o nauczycielkach/nauczycielach, uczennicach/uczniach oraz rodzicach/opiekunach.

M.B.-U.

Praktyki czytelnice polskich uczniów

Czytanie jest jedną z kluczowych umiejętności, które kształtują sukces edukacyjny. To, jak młodzi ludzie podchodzą do książek i tekstów, zależy nie tylko od szkoły, lecz także od wcześniejszych doświadczeń i wsparcia, jakie otrzymują w domu. Najnowsze analizy wyników badań PIRLS i PISA [dostępne nieodpłatnie pod adresem: <https://tiny.pl/1nb9jy4d>] pozwalają lepiej zrozumieć, jakie praktyki czytelnice są charakterystyczne dla polskich uczniów i jakie mają znaczenie dla ich dalszej edukacji.

źródło: <https://www.ibe.edu.pl>

Kompetencje cyfrowe uczniów w Polsce – co wiemy z badań międzynarodowych?

W trzecim opracowaniu z cyklu „Analizy IBE dla polityki publicznej” [dostępnym nieodpłatnie pod adresem: https://tiny.pl/rv1_46ns] na podstawie analizy danych z międzynarodowych badań edukacyjnych (ICILS, ICCS, PISA, TIMSS oraz PIRLS) przedstawiono, co wiemy o kompetencjach cyfrowych uczniów w Polsce na podstawie danych z badań międzynarodowych. W publikacji poszukiwano odpowiedzi na pytania o to, jak polscy uczniowie radzą sobie w cyfrowym świecie, czy szkoła skutecznie rozwija ich umiejętności oraz jakiego wsparcia potrzebują. W analizie pokazano również, jak samoocena kompetencji uczniów ma się do ich rzeczywistych wyników oraz różnice między płciami w nabywaniu specjalistycznych kompetencji cyfrowych. Publikacja zawiera rekomendacje dla polityki edukacyjnej.

źródło: <https://www.ibe.edu.pl>

FUNDACJA SERCE ŚWIATA ZAPRASZA NA

KONKURS

PLASTYCZNY NA ILUSTRACJE
DO LEKTURY

"PSIE TROSKI"

IV edycja 2025/2026

z okazji
ŚWIATOWEGO
DNIA ZWIERZĄT

**EXTRA
NAGRODY**
dla szkoły dla klasy dla nauczyciela!

SZUKAJ WIĘCEJ INFORMACJI NA:

www.serceswiata.org

Pomorskie Centrum Edukacji
Nauczycieli w Gdańsku

Instytucja Samorządu
Województwa Pomorskiego

Organ prowadzący: Samorząd Województwa Pomorskiego

Placówka posiada akredytację — decyzja Pomorskiego Kuratora Oświaty w Gdańsku nr 540/2025 z dnia 1 sierpnia 2025 r.

Placówka wpisana do rejestru instytucji szkoleniowych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Gdańsku pod nr ewidencyjnym

2.22/00057/2007